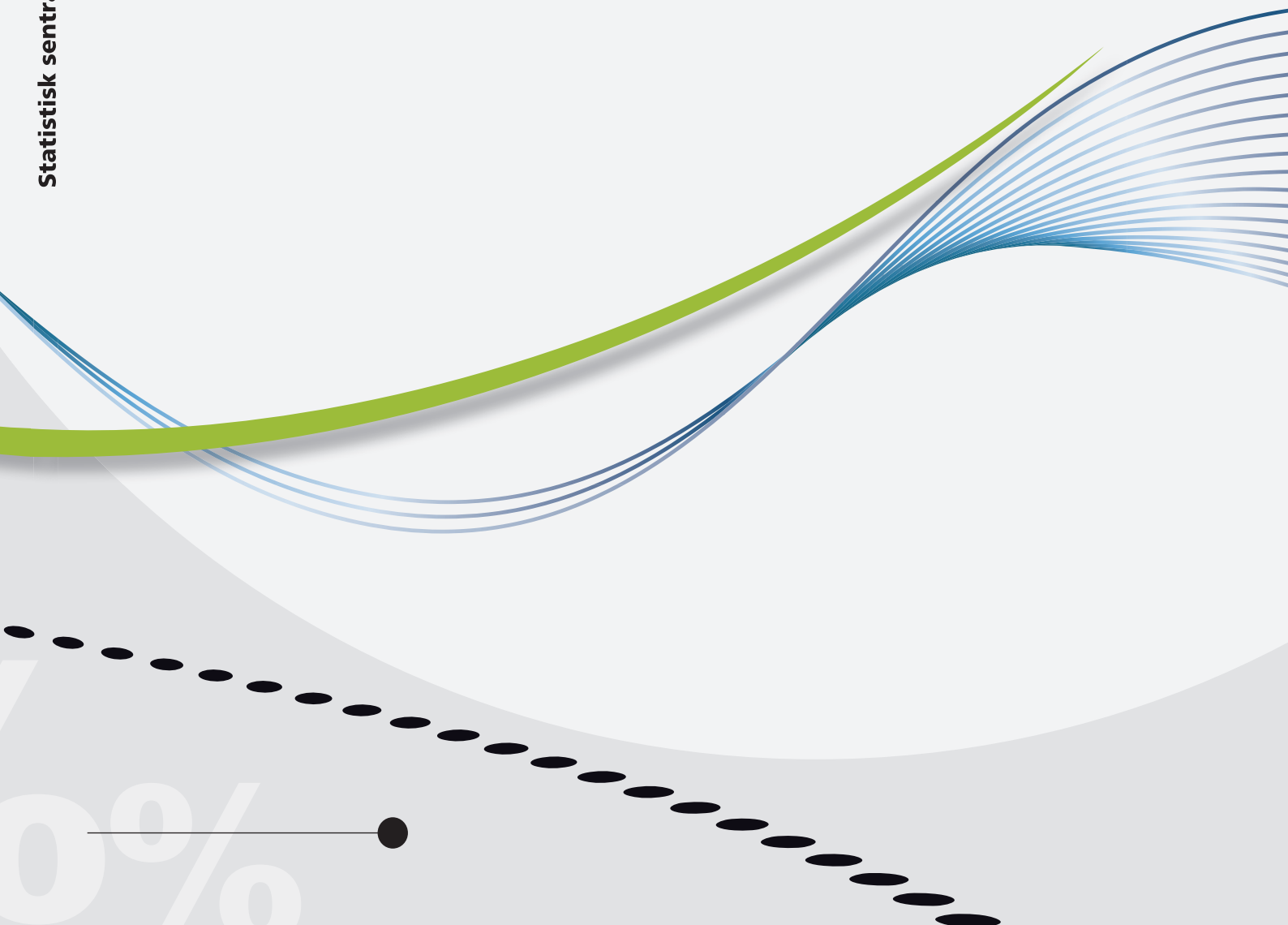

Nina Berg, Frode Berglund og Karianne Lund

Evaluering og testing av spørreundersøkelse om livskvalitet

Nina Berg, Frode Berglund og Karianne Lund

**Evaluering og testing av spørreundersøkelse
om livskvalitet**

I serien Notater publiseres dokumentasjon, metodebeskrivelser, modellbeskrivelser og standarder.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 27. august 2018

ISBN 978-82-537-9795-3 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Statistisk sentralbyrå ved Seksjon for metoder har, på oppdrag fra Helsedirektoratet, foretatt en vurdering av anbefalingene til spørreskjema i rapporten «Livskvalitet – anbefalinger for et bedre målesystem». Anbefalingene er utarbeidet av Thomas Hansen (NOVA), Anders Barstad (SSB) og Ragnhild Bang Nes (FHI) i samarbeid med andre forskere på oppdrag fra Helsedirektoratet.

Testingen er utført av Frode Berglund, Nina Berg og Kari Anne Lund ved Seksjon for metoder. Signe Vrålstad ved Seksjon for levekår har vært koordinator og kontaktpunkt mellom Seksjon for metoder og Seksjon for levekår og Helsedirektoratet.

Prosjektet er finansiert av Helsedirektoratet og Statistisk sentralbyrå.

Statistisk sentralbyrå, 22.08.2018

Anders Holmberg

Sammendrag

Statistisk sentralbyrå (SSB) har, på oppdrag fra Helsedirektoratet (Hdir), gjennomført en metodisk testing av et forslag til spørreskjema om livskvalitet. Formålet med testingen er å undersøke hvordan skjemaet fungerer før en eventuell livskvalitetsundersøkelse blir gjennomført i sin helhet og lanseres som en målestANDARD nasjonalt og på fylkes- og kommunalnivå.

Dette notatet viser hvordan vi har testet skjemaet i tre faser – en ekspertevaluering, en runde med eksplorativt intervjuer og en runde med kognitive intervjuer. De to første fasene er mer summarisk behandlet i dette notatet, hvor hovedfokus er lagt på de kognitive intervjuene; det vil si intervjuer med reelle testpersoner for en eventuell undersøkelse om livskvalitet.

Avslutningsvis gis en oppsummering av det samlede inntrykket av spørreskjemaet basert på funn fra de tre fasene, før det til slutt gis en anbefaling til videre utvikling av spørreskjemaet.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1. Introduksjon	6
1.1. Bakgrunn for prosjektet	6
1.2. Deltakere i prosjektet	6
1.3. Faglig bakgrunn for spørsmålene i skjemaet	7
2. Survey-metodologisk perspektiv og opplegg for evalueringen	7
2.1. Utvikling og testing av spørreskjema som iterativ prosess	7
2.2. Respondentperspektiv	8
2.3. Etske betraktninger	9
3. Fase 1 Ekspertevaluering	10
4. Fase 2 Eksplorerende intervju	11
4.1. Design	11
4.2. Utvalg og rekruttering.....	12
5. Fase 3 - Kognitive intervjuer	13
5.1. Testopplegg for de kognitive intervjuene.....	14
5.2. Utvalg.....	17
5.3. Datainnsamling	18
5.4. Oppsummering av kognitive intervjuer	19
6. Overordnet inntrykk av skjemaet	22
6.1. Velferdstjenester som bidrar til økt livskvalitet.....	23
6.2. Objektiv livskvalitet	23
6.3. Arbeidsmiljø	24
6.4. Skalaer og evne til abstraksjon	25
6.5. Tidsbruk	26
6.6. Konklusjon	26
6.7. Forslag til videre utvikling.....	26
Referanser	28
Vedlegg A: Vedlegg: Gjennomgang spørsmål for spørsmål	29

1. Introduksjon

1.1. Bakgrunn for prosjektet

Statistisk sentralbyrå (SSB) har, på oppdrag fra Helsedirektoratet (Hdir), gjennomført en metodisk testing av et forslag til spørreskjema om livskvalitet. Formålet med testingen er å undersøke hvordan skjemaet fungerer før en eventuell livskvalitetsundersøkelse blir gjennomført i sin helhet og lanseres som en målestANDARD nasjonalt og på fylkes- og kommunalnivå. Hensikten med å brukerteste spørsmålene er å kvalitetssikre undersøkelsens reliabilitet og validitet. Testingen skal gjøres med tanke på at spørreundersøkelsen skal kunne inngå i en selvadministrert web-undersøkelse blant et representativt utvalg av voksne i alderen 16 år og over.

Bakgrunnen for at spørreskjemaet om Livskvalitet har kommet til, er at Helsedirektoratet i 2015 satte ned en arbeidsgruppe som skulle utrede hva som skal til for å sikre god informasjon om den norske befolkningens livskvalitet. Hittil er mål på livskvalitet stort sett dekket gjennom harde indikatorer som forventet levealder, utdanning, dødsårsaker m.m. Her er siktemålet å få dekket befolkningens opplevde livskvalitet – altså livskvalitet i et mer subjektivt orientert perspektiv. Året etter leverte arbeidsgruppen utredningen «Gode liv i Norge. Utredning om måling av befolkningens livskvalitet» (Helsedirektoratet, 2016). Det er disse spørsmålene som er gjenstand for vurderingene i dette notatet. Ønsket om internasjonalt sammenlignbare data og tidsserier, har resultert i at de anbefalte spørsmålene stort sett er standardspørsmål fra internasjonale undersøkelser og spørsmålsformuleringer fra beslektede undersøkelser tidligere gjennomført i Norge. Hensynet til tidsserier og internasjonal sammenlikning må imidlertid balanseres med hensynet til gode spørsmål.

Rapporten «Gode liv ...» skal følges opp med en rapport med anbefalinger om hvilke tema og spørsmål som bør inngå i målinger av livskvalitet. Foreløpig tittel for denne rapporten er «Livskvalitet – anbefalinger for et bedre målesystem,» som blant annet vil ta hensyn til funnene i dette notatet.

1.2. Deltakere i prosjektet

Seksjon for levekårsstatistikk i SSB har vært ansvarlige for å koordinere oppdraget. Basert på gruppens sett av anbefalte spørsmål har de satt sammen skjema til testing. Tabell 1 gir en oversikt over hvem som har vært involvert i prosjektet og hvilke roller de har hatt.

Tabell 1.1 Deltakere og roller i prosjektet

Partnere	Ressurser	Rolle i prosjektet
Statistisk sentralbyrå, Seksjon for metode, brukertesting	Kari-Anne Lund Frode Berglund Nina Berg	Ansvarlig for brukertesting
Statistisk sentralbyrå, Seksjon for levekårsstatistikk	Signe Vrålstad	Ansvarlig for koordinering av oppdraget, observatør i brukertestteam
NOVA (Norsk institutt for forskning om Thomas Hansen oppvekst, velferd og aldring)		
Folkehelseinstituttet	Ragnhild Bang-Nes	Forsker-/arbeidsgruppe som har forfattet rapporten «Gode liv i Norge» og «Livskvalitet - anbefalinger for et bedre målesystem» (foreløpig tittel)
Statistisk sentralbyrå, Gruppe for demografi og levekår	Anders Barstad	
Helsedirektoratet	Janne Strandrud	Oppdragsgiver

Seksjon for metoder i SSB er ansvarlig for brukertesting av skjema og publisering av resultater fra denne. Testingen har foregått i tre faser:

Tabell 1.2 Oversikt over de tre fasene i brukertesting i prosjektet:

Fase 1. Ekspertevaluering av skjemaenkast

Fase 2. Eksplorerende intervju med strategisk utvalgte testpersoner

Fase 3. Kognitive intervju

Hver fase har blitt dokumentert i egne notat underveis. Inneværende rapport oppsummerer funnene fra de tre fasene, samtidig som vi gir en mer fylldig dekning av de kognitive intervjuene i fase 3.

1.3. Faglig bakgrunn for spørsmålene i skjemaet

Spørreskjemaet som er gjenstand for testing har bakgrunn i utredningen «Gode liv i Norge. Utredning om måling av befolkningens livskvalitet» (Barstad, 2016) som er skrevet av forskergruppen, og en kommende oppfølgingsrapport. Her blir det, med bakgrunn i forskning på temaet, ført en diskusjon om hva livskvalitet er og hva som er de beste målene for å fange opp livskvalitet.

Forskerne har tatt utgangspunkt i ulike spørsmål som er brukt i diverse person- og husholdningsundersøkelser i Norge og anerkjente måleinstrument, som f.eks. OECDs (2013) 5 spørsmål om hvordan livet oppleves. Dette er den såkalte minimumslisten for subjektiv livskvalitet, som omhandler tilfredshet, meningsfylthet, og grad av tilstedeværelse av positive og negative følelser. Arbeidsgruppen har utvidet denne listen med tilstedeværelse av flere følelser, og spørsmålene er testet både med referanseperioden «i går» og «siste 7 dager». I tillegg benyttes en hovedliste for måling av kognitiv livskvalitet. Den såkalte Satisfaction With Life Scale (SWLS), samt spørsmål om tilfredshet på ti sentrale livsområder. I nevnte del om subjektive mål, har man også med spørsmål om såkalt eudaimonisk livskvalitet.¹ Dette dreier seg om forhold som bidrar til at den enkelte kan realisere sitt potensiale, og er prøvd kartlagt gjennom spørsmål om mening og spørsmål om engasjement, sammen med spørsmålsbatteriet om mental helse fra Warwick-Edinburgh mental Well-being Scale (WEMWBS). I tillegg har man en tilleggsliste med spørsmål som er valgfrie. Samme inndeling med minimum, hoved- og tilleggsliste har man også for objektive mål på livskvalitet. Tanken er at brukerne av måleinstrumentet skal kunne velge en minimums eller utvidet løsning av spørreskjema.

2. Survey-metodologisk perspektiv og opplegg for evalueringen

2.1. Utvikling og testing av spørreskjema som iterativ prosess

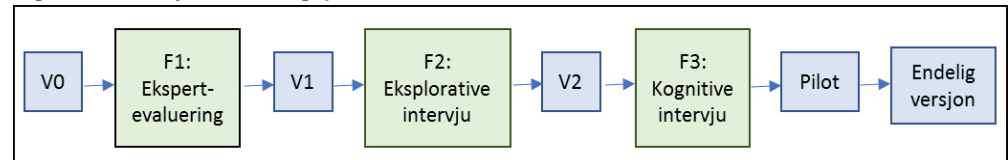
Evaluering og utvikling av spørreskjemaet har foregått i tre faser. Utviklingsprosessen har vært iterativ og kan beskrives slik: Basert på utkast til spørreskjema fra arbeidsgruppen leverte Seksjon for levekårsstatistikk versjon 0 til ekspertevaluering hos Seksjon for metode (versjon 0 den «originale» fra arbeidsgruppen). Informasjon fra ekspertevalueringen i fase en, sammen med arbeidsmøtet mellom Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, Nova og SSB, resulterte i at potensielle problemområder ble identifisert. Endringer ble gjort og lagt inn i skjemaversjon 1,

¹ Se f.eks. <https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/well-being-pa-norsk>

som så ble testet ved bruk av eksplorativ intervjuing. De eksplorative intervjuene identifiserte ytterligere behov for endringer, noe som resulterte i skjemaersjon 2. Versjon 2 ble benyttet i fase 3 – hvor det ble foretatt kognitive intervjuer – som er i fokus for innholdet i dette notatet. Formålet med disse intervjuene var å komme nærmere feilkilder i spørsmålene og respondentens prosessering av disse. I en videre prosess vil det være naturlig å benytte informasjonen fra de kognitive intervjuene til å utarbeide en skjemaersjon for pilotering og senere den endelige versjonen. Dette ligger imidlertid utenfor oppdraget til SSB i denne omgang.

De ulike fasene i arbeidet med spørreskjema er framstilt i figur 2.1.

Figur 2.1 Skjemautviklingsprosessen

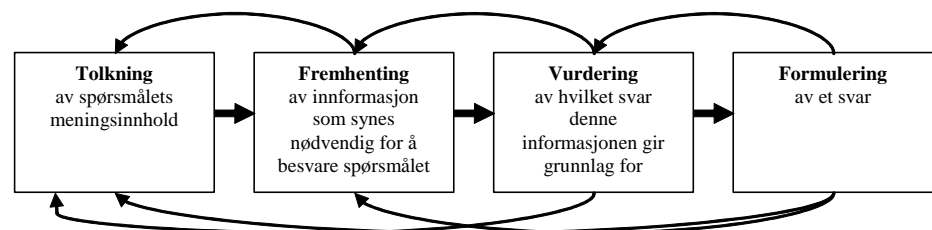

2.2. Respondentperspektiv

Før vi går i gang med å beskrive funn fra evalueringen, er det på sin plass å si noe om perspektivet som benyttes når vi vurderer spørreskjemaer. Et ofte litt glemt aspekt når det gjelder utforming av spørreskjemaer, er hensynet til dem som svarer. Som oftest vil de som lager skjemaet utforme spørsmålene utfra hvordan de selv oppfatter verden. En konsekvens av dette er at de som lager skjemaer gjerne er eksperter på sine fagfelt, og dermed bruker et presist fagspråk som ofte skiller seg fra språket til dem som skal svare. De som utformer spørsmålene antar imidlertid som regel at respondentene fører samme språk som dem selv og at respondentene oppfatter spørsmålene på eksakt samme måte som dem. Underforstått i dette ligger at respondenten er innforstått med intensjonen bak spørsmålet.

Før 1980 var det lite oppmerksomhet omkring svarprosessen, men interessen økte etter det. Forskingen begynte å stille spørsmål om hvordan respondentene kommer frem til svarene sine. Den amerikanske psykologen og surveymetodologen Roger Tourangeau har utarbeidet en modell som illustrerer hvilke tankeprosesser respondentene gjennomgår fra spørsmålet blir stilt til svaret blir avlevert.

Figur 2.2 En enkel modell for svarprosessen i intervjuundersøkelser

Kilde: Tourangeau, R., Rips, L. J., Rasinski, K. (2000)

For å oppnå god datakvalitet, må det være enkelt for respondentene å gå gjennom alle disse stegene for hvert eneste spørsmål. Spørsmålene bør være enkle, klare og entydige. Hvis spørsmålene krever mye av respondentene, vil oppgavebyrden bli svært høy for dem som svarer. Det kan føre til at respondentene benytter seg av mentale snarveier for å få formulert svarene sine. På den måten kommer de seg raskt gjennom skjemaet, mens resultatet blir dårlig datakvalitet.

I *tolkningsfasen* kan utilstrekkelig tekst eller veiledning skape problemer. Det gis for lite informasjon, noe som bidrar til at spørsmålet ikke blir tolket likt av alle

respondenter. Det samme gjelder vanskelige ord. Det finnes for eksempel en lang rekke ord som ikke blir forstått av alle, og bruk av f.eks. fremmedord vil gjøre det vanskelig å svare. Det gjelder også bruk av vage og uklare begreper, eller hva det er man skal uttale seg om. Lange spørsmål er heller ikke å anbefale da det gjør det vanskelig å få tak i hva som er oppgaven. Lange spørsmål bringer ofte med seg vanskelig setningsoppbygging. Da må respondenten tenke seg nøye om, og da blir det fort ulike tolkninger som ligger til grunn for svarene. Ord med dobbelt betydning, dobbel negasjon, manglende samsvar mellom spørsmål og svaralternativer – f.eks. spørsmål hvor det blir spurt om hyppighet («hvor mye») og man blir bedt om å svare i med andeler, vil redusere datakvaliteten.

Når spørsmålet er tolket, starter *fremhenting av informasjon*. Respondentene må tenke gjennom hva slags informasjon de trenger ut fra tolkningen de har gjort. Ting som gjør dette vanskelig kan være at det spørres om forhold som går langt tilbake i tid; det er mye som glemmes og mye er vanskelig å huske.

Når informasjonen er innhentet, er det på tide å gjøre en *vurdering*. Jo mer abstrakt, dess vanskeligere. Hvis objektene også er sammensatte, blir det vanskelig å bearbeide eller estimere/komme frem til en vurdering. Hvis det f.eks. er flere momenter som inngår, må det i prinsippet lages et veid gjennomsnitt. Noen er flinke til dette, andre ikke så flinke. Det betyr ikke nødvendigvis at svarene til de som er flinke er mer korrekt enn andres. Det er også ofte slik at folk ønsker å komme med sosialt aksepterte svar.

Det siste momentet i svarprosessen er *formuleringen*. Her er det ofte sånn at folk føler at deres posisjon ikke blir dekket av svaralternativene. Et vanlig problem er manglende svaralternativer eller vanskelige ord i svaralternativene. Det er heller ikke uvanlig at måleenhetene ikke stemmer overens med hva det blir spurt – det blir f.eks. ofte spurt om hyppigheten (hvor ofte?), mens man blir bedt om å svare i andeler («en del av tiden».)

Generelt er det grunn til å tro at dette er en prosess de fleste respondenter gjennomfører når de skal svare. I figuren (og teksten over) er prosessen lineær, men det er selvsagt sånn at det ofte er nødvendig å revidere underveis. Ikke alle ting er like krevende å svare på. En rekke forhold kan besvares spontant, og jo nærmere respondenten er svarobjektet, dess enklere å svare. Kjønn og alder, for eksempel, krever ikke mye tankevirksomhet av respondenter. Spørsmål om inntekt fordrer litt mer. Vurdering av abstrakte fenomener er krevende for de fleste, fordi man må hente frem informasjon og velge ut hva som er relevant. Ofte kan det dreie seg om forhold respondenten ikke har tenkt på før, noe som kompliserer oppgaven ytterligere. Respondenten kan selvsagt la være å svare eller svare «vet ikke,» hvis det er mulig. Det ender likevel gjerne med at det blir avgitt et svar som f.eks. kan være avledet av en sammenligning med et tidligere svar.

Respondentperspektivet er anvendt i alle de tre fasene av testingen – ekspertevalueringen i første fase, de eksplorative intervjuene i andre fase og de kognitive intervjuene i tredje fase.

2.3. Etske betraktninger

Spørsmål om livskvalitet kan anses som sensitivt. Særskilt hensyn ble derfor tatt i forbindelse med både gjennomføring av testintervju, oppbevaring av data fra intervjuene samt rekrutteringsinformasjon.

Informert samtykke

Testpersonene ble orientert om at vi ønsket å ta opp lyd og bilde av samtalen. Opptak er nødvendig fordi det gir oss mulighet til å gå tilbake til kilden for å

se/høre hva som ble sagt i løpet av intervjuet. Samtlige testpersoner gav eksplisitt sitt samtykke til disse opptakene. Opptakene var tilgjengelig kun for personer tilknyttet prosjektet. Testpersonene ble også orientert om at alle lyd- og bildespor ville bli slettet straks analysen var ferdig, og senest 1 måned etter feltperioden.

Moderator informerte også om at alle som jobber i SSB har taushetsplikt og at alle resultater blir anonymisert.

Databehandling og sikkerhet

Alle data fra intervjuene ble anonymisert for å unngå identifisering av testpersonene. Datafilene ble aktsomt oppbevart for å unngå innsyn av utenforstående for prosjektet. Elektronisk fil som inneholdt informasjon om intervjupersoner og avtaler ble oppbevart separat fra filen som inneholdt substansielle data fra de kognitive intervjuene. Alle datafiler slettes når intervjuene er ferdig analysert og dokumentert.

3. Fase 1 Ekspertevaluering

Ekspertevalueringen er gjennomført i henhold til standard prosedyre for skjema-evalueringer. Tre erfarne spørreskjemametodikere har hver for seg gått gjennom skjema for å identifisere kognitive problemer knyttet til tolkning/forståelse av spørsmålene/oppgavene, framhenting av informasjon, vurdering av oppgaven som respondenten skal løse, og det å avgi svar i det formatet som tilbys. Deretter er vurderingene samlet i en felles rapport. I arbeidet er ulike standardverktøy benyttet. Hovedhensikten med disse hjelpemidlene er å identifisere svakheter i skjemaet som kan redusere svarkvaliteten og øke oppgavebyrden. Av plasshensyn gjengir vi bare de generelle funnene fra ekspertevalueringen av skjemaet i dette notatet. Kommentarer og analyser av hvert enkelt spørsmål foreligger i eget upublisert notat.

a) Oppsummering av funn:

- Spørreskjema er tilrettelagt for telefonintervju og må konverteres til web/lese Brett/mobil-modus. Dette innebærer at opplesning av svaralternativer, som benyttes av telefonintervjuer, slettes fordi respondent selv leser svaralternativene på web.
- Videre må spørsmålene seg imellom samkjøres så langt det lar seg gjøre, slik at måten å spørre på og svaralternativene lett gjenkjennes ut over i skjema. For eksempel kan det være naturlig å la svaralternativ og skala gå fra positivt/høyt til negativt/lavt gjennom hele skjema, og ikke veksle, så fremt det ikke er sterke grunner til å avvike samkjøring. At mange av spørsmålene er hentet fra allerede etablerte spørsmålssekvenser fra andre undersøkelser er av liten betydning for respondentene som skal svare på undersøkelsen.
- Totalt sett er undersøkelsen lengre enn hva som er egnet for web/mobil. Derfor bør man forsøke å begrense antall spørsmål. Vi anbefaler en gjennomgang med henblikk på å skjære ned til det absolutt viktigste.
- Man må også vurdere om antall svaralternativer og lengden på lange skalaer bør reduseres med hensyn til dem som svarer på web/lese Brett/mobil-modus. Lange skalaer gjør at respondentene må scrolle, noe som gjør det mer tungvint å svare. Det kan føre til at folk går lei, noe som igjen kan føre til frafall. Nyere forskning på feltet anbefaler f.eks. at svarskalaer med 11 punkter reduseres til 5 eller 7 punkter.
- Respondentene må forholde seg til veldig mange forskjellig referanseperioder, særlig i helsedelen. Er det strengt tatt nødvendig?
- Vi ser at en harmonisering av spørremåte og skalaer kan by på utfordringer i forhold til tidsserieanalyser. Imidlertid kan vi ikke komme utenom dette

dersom vi skal anbefale spørreskjemaet som et standardisert måleinstrument. Vi foreslår derfor at det vurderes om det er nødvendig å kjøre gammel og ny variant av enkelte spørsmål i to undersøkelser for å kunne analysere effekten av en slik harmonisering.

- Rekkefølgen flyter ikke helt. Er det naturlig å flytte SEH4 til de affektive spørsmålene, og spørsmålene om arbeidsmiljø foran om økonomi, og sosialt fellesskap etter helse? Da vil affektiv livskvalitet komme etter helse.

b) Tilpasninger av skjema med bakgrunn i ekspertevalueringen

Etter gjennomføring av ekspertevaluering av skjema ble omfattende endringer gjort. De største endringene handler om tilpasning av tekster fra intervju-administrert til selvadministrert webmodus. Intervjuinstruksene er fjernet. I tillegg er mange tekster omformulert som følge av tilpasning fra et modus til et annet.

Andre endringer som ble gjort i skjemaet dreide seg om «tekniske feil» som for eksempel at spørsmålstekst og tilbudt svarformat ikke tilsvarer hverandre, eller at relevante svaralternativ mangler. Selv om de fleste endringene er tekniske/språklige, er de viktigste endringsforslagene knyttet til tiltak for å harmonisere et skjema som i hovedsak er satt sammen av spørsmål hentet fra andre allerede etablerte undersøkelser. Disse endringene er mer krevende enn de tekniske opprettingene ettersom hensynet til sammenlignbarhet må balanseres med hensynet til optimalisering av en enkelt undersøkelse. Ytterligere detaljer om ekspertevalueringen fås på forespørsel²

4. Fase 2 Eksplorerende intervju

4.1. Design

Designet som ble benyttet for de eksplorative intervjuene er et opplegg som blir kalt for retrospektiv oppfølging. Det innebærer at testpersonene først besvarer webskjemaet ved selvutfylling, før de så ble intervjuet om spørsmålene de nettopp hadde svart på med utgangspunkt dels i en forhåndsforberedt intervjuguide, dels med bakgrunn i observasjoner gjort av moderator underveis i utfyllingen. Fordelen med en slik fremgangsmåte, til forskjell fra fortløpende oppfølging, er at spørreskjemaet besvares på en måte som ligger svært tett opp til en realistisk svarsituasjon.

Programvaren Eyetracker ble benyttet. Denne tar opp blikkebevegelsen på skjermen under besvarelsen av skjema, og kan fortelle oss noe om hvor i skjemaet respondentene bruker tid eller stopper opp. Intervjuene var semistrukturerte og gav rikelig med rom for improvisasjon til å følge opp uventede situasjoner som kunne dukke opp under intervjuet.

Intervjuet starter med at moderator introduserer testpersonen for testopplegget. Det blir sagt litt om hva som skal skje og nødvendige formaliteter gjennomgå. Alle intervju ble gjennomført av erfarne metodikere fra SSBs metodeseksjon. Det ble særlig lagt vekt på spørsmål hvor testpersonenes atferd avvek fra det generelle svarmønsteret, for eksempel at vedkommende brukte spesielt lang tid på å svare, ba om å få spørsmålet repetert, endret opprinnelig svar og lignende.

---

² Henvendelse rettes til Frode Berglund, fbe@ssb.no, Nina Berg, nbe@ssb.no eller Karianne Lund lka@ssb.no.

4.2. Utvalg og rekruttering

Målsettingen var å gjennomføre 9 eksplorerende intervju. Ved rekruttering av deltakere la vi vekt på bekvemmelighet med tanke på ressursbruk ettersom dette skulle være en første sondering av hvordan spørreskjemaet ville fungere i møtet med respondenter. Mer omfattende systematisk kognitiv testing er neste del i testserien. Tabellen under viser oversikt over sammensetningen av utvalget fordelt på kjønn, alder og utdanning. Utvalget vi endte opp med hadde god fordeling med hensyn til kjønn. Når det gjelder alder og utdanning, oppnådde vi lite variasjon med en stor hovedvekt av svarpersoner i alderen 40-60, med høyere utdanning. Fem av de syv hadde god begrepsforståelse generelt og var vant til å forholde seg til spørreundersøkelser generelt, men også spørsmål om livskvalitet og lignende spesielt. Alle de rekrutterte var godt kjent med spørreskjemaet som kommunikasjonsform fra tidligere, og var «flinke» til å svare på skjema.

Egenskaper	Kvoter/kategorier	Antall intervju
Kjønn	Mann	4
	Kvinne	3
Alder	15-22	1
	23-64	5
	65+	1
Utdanning	Lavere	1
	Høyere	6

I denne fasen av testingen fokuserte vi på innholdet i de enkelte spørsmål og ikke på utvalgets representativitet. Med bakgrunn i dette er det vanlig å advare mot en generalisering fra testutvalget til resten av populasjonen. Hensikten med testingen var imidlertid å få et grep om hvorvidt respondentene forstår spørsmålene på samme måte, hvor vanskelig de synes det er å besvare spørsmål, om de oppleves som sensitive osv. De utførte intervjuene ga gode svar på disse spørsmålene.

Rekrutteringen skjedde for det meste ved at vi personlig inviterte kollegaer og kjente. Intervjuene ble **gjennomført før og etter påske, dvs. i uke 12 og 14.**

De 2 eksterne svarpersonene fikk et gavekort på kr 500,- som takk for at de stilte til intervju. Ettersom de interne svarpersonene deltok i arbeidstiden, ble det ikke delt ut gavekort til disse.

Generelle observasjoner fra eksplorerende intervju

- Forslag har vært fremsatt med tanke på å **gjenta SM1** (grad av fornøydhet) tilslutt i skjema som en kontroll. Spørsmålet vil da trolig oppleves og besvares annerledes og det vil være interessant å se om det å svare på spørsmålene bidrar til endring i fornøydhet med livet.
- En av svarpersonene har et svarmønster som skiller seg vesentlig fra de andre. Denne personens besvarelse ville trolig gitt lavere «livskvalitetsscore» sammenliknet med de andre besvarelsene. Dette er interessant fordi denne svarpersonen flere ganger ilet intervjuet understreker hvor lite representative referanseperiodene som skal benyttes i spørsmålene er for hennes liv «vanligvis». Dette gjelder uavhengig av hvilken referanseperiode det gjelder. Liknende problematikk er tidligere løst ved å legge til en infotekst om at man bes «svare så godt man kan, selv om i går ikke var en typisk dag». Dette vil imidlertid ikke være like enkelt i en selvadministrert webundersøkelse. Andre tiltak for å bøte på dette «ubehaget» ved å rapportere ikke-representative svar, kunne for eksempel være å spørre spesifikt om dette. Andre tiltak kan vurderes.

- I skjemaet kartlegges negative livshendelser. Hva med **positive**, er de dekket eller bør de eventuelt dekkes?
Skjemaet inneholder mange omfattende kartlegginger av for eksempel økonomi og sosiale relasjoner, men det er ingen/få spørsmål om hva respondentene **verdsetter** mest av dette?
- Kommer **komparative** forhold, «sammenlignet med andre i Norge,» «sammenlignet med venner» og lignende, godt nok frem? Hvem vi sammenligner oss med har innflytelse på hvor fornøyde vi er?
- Er **verdier** godt nok dekket? Mangler ikke politisk tilhørighet, holdning til materielle ting og til miljøvern mm? Vil det være en ide å legge til *politisk tilhørighet og stemte ved sist valg*?
- Seksjonen navngitt «Verdier» oppleves ikke som spørsmål om verdier. Bør slettes som egen side og bare legges til på siden før?
- I tillegg mente flere svarpersoner at mere nyanser/detaljer om **relasjoner**, tilgang til **sjø og marka**, ting man gjør på **fritiden org/ikke org, sammen** med andre eller **alene** er viktig for livskvaliteten.
- Svarpersonenes oppfatning av hvilken referanseperiode som skal ligge til grunn for «alt i alt» - spørsmålene ser ut til å variere. Mens noen svarer for en litt udefinert «per i dag»-status, svarer andre med utgangspunkt i et slags «livsgjennomsnitt». Skal undersøkelsen måle livskvalitet siste året, eller **gjennom livet**?
- Kun en av svarpersonene var under 20 år og det er derfor ikke mulig å si noe om hvor godt undersøkelsen fungerer blant **de yngste** i utvalget. Observasjoner fra dette ene intervjuet tyder på at det kan være vanskeligere for de yngste respondentene å svare på spørsmål om mental helse, husholdningens økonomi og styresett. Dette er delvis sensitive tema, delvis tema som krever noe kunnskap og/eller erfaring. Mulig at det for den yngste aldersgruppen bør være med flere spørsmål utdanning, yrkesvalg, karrieremuligheter og prestasjonsjag?
- Intervjuene ble gjerne rundet av med en diskusjon av mulige mangler i spørreskjemaet. Den hyppigst forekommende tematikken, er tanker om fremtiden – ser man lyst eller mørkt på fremtiden? Og hvilke forventinger har man til nærmeste fremtid? Forventingene trenger ikke å være begrenset til usikker fremtid på jobb, men også inkludere for eksempel positive jobbforventninger eller endringer i familie- eller samliv? Det ble påpekt at skjema er retrospektivt, og i liten grad berører planer for fremtiden og hvilke fremtidsutsikter man har. Det, ble det sagt av flere, kan ha/ har innvirkning på livskvaliteten.

Tilpasninger av spørreskjema med bakgrunn i de eksplorative intervjuene

De eksplorative intervjuene førte til at skjemaet igjen ble revidert på noen punkter. Viktigst var at vi endret tidsreferansen i spørsmålene om livshendelser fra 1 år til de siste 2 årene, og flyttet spørsmålene om seksuell legning til sosialt felleskap, religion til hverdag og fritid, og gjentok spørsmål SM1 om tilfredshet totalt helt til slutt. Det ble også gjort noen mindre forenklinger og endringer av begreper, tekst og svarskalaer gjennom skjema for å rette opp eller tydeliggjøre spørsmål/svar. (For eksempel ble «alltid» slettet fra utsagnet i spørsmål XX.1. Negative livshendelser, ble revidert til kun livshendelser. Flere svaralternativ ble lagt til i OH61 uønsket seksuell oppmerksomhet. OH62 ble endret til kun i ditt privatliv.) Ytterligere detaljer om endringene kan fås på forespørsel.

5. Fase 3 - Kognitive intervjuer

Hovedmålsettingen med de kognitive intervjuene var å teste hvordan utvalgte spørsmål som skal måle livskvalitet fungerer overfor reelle svarpersoner. Mange av

spørsmålene som inngår i spørreskjemaet er stilt tidligere, eller i andre sammenhenger. Noen er faktaorientert, som f.eks. spørsmål om hvor ofte man gjør forskjellige aktiviteter og andre er mer subjektive i form av spørsmål om holdninger og egen opplevelse av fornøydhets, følelser og mental helse mm. SSB har tradisjonelt brukt selvadministrerte skjema ved lignende type undersøkelser som omfatter sensitive spørsmål (for eksempel, mental helse). Flere av disse undersøkelsene har i den senere tid vært gjennomført per telefon fordi man har prioritert utvalgsrepresentativitet fremfor spørreskjema og datainnsamlingsmetode. For dette prosjektet har man gått tilbake til prinsippet om selvadministrasjon, fordi dette anses å være beste innsamlingsmetoden for sensitive tema. Av administrative grunner blir da selve datainnhenting via web. Det vil si at spørreskjema som ble testet i fase 3 - kognitive intervju - er utformet som en selvadministrert spørreundersøkelse via web.

Basert på tidligere arbeid i prosjektet, det vil si ekspertevalueringen i fase 1 og eksplorativt intervju i fase 2 (se over), ble det i fase tre gjennomført en rekke kognitive intervju. Formålet med disse intervjuene er å gi innsikt i de kognitive prosessene som kreves av respondentene for å svare på de enkelte spørsmålene og på spørreskjema i sin helhet. Vi undersøker ikke *svaret* på undersøkelses-spørsmålet, men hvordan respondenten *kommer frem* til svaret. Vi fokuserer på hvordan spørsmålet blir oppfattet og besvart for å kunne si noe om hvordan ulike svarpersoner forstår spørsmålene, og om de forstår dem på samme måte. Denne innsikten kan også si noe om spørsmålene i undersøkelsen måler det som er intensjonen. Målet med arbeidet er å gi arbeidsgruppen et godt grunnlag for å utarbeide et endelig utkast til skjema som kan testes i en pilotundersøkelse.

5.1. Testopplegg for de kognitive intervjuene

Om kognitive intervju

Kognitive intervju gjennomføres som et personlig intervju basert på en intervjuguide med forhåndsplanlagte spørsmål (semistrukturerte spørsmål) med rikelig rom for å følge opp (ustrukturert) ting som spontant dukker opp under samtalen, samt observasjon. Målet er å skaffe innsikt i hvordan respondentene «leser» et spørsmål og hva de legger til grunn når de svarer. Kunnskap om hvordan respondentene kommer frem til svarene sine, er nyttig for å avdekke om det hefter problemer med spørsmålet, og dermed usikkerhet rundt hva spørsmålet faktisk gir informasjon om. Dersom testpersonene er usikre på ord eller begrep som brukes i spørreskjemaet, tyder dette på at spørsmålet er uklart formulert. Dersom testpersonen har problemer med å finne passende svaralternativ, er det en indikasjon på at skjema utvikler ikke har funnet fram til alle relevante svaralternativer. Her har vi valgt å bruke retrospektiv oppfølging; det innebærer at testpersonen først besvarer alle spørsmålene, og deretter følger det kognitive intervjuet. Alternativet er foreta intervjuet under utfylling – for eksempel rett etter hvert spørsmål. Begge metoder har sine fordeler, men vi valgte retrospektiv oppfølging denne gang for at det kognitive intervjuet ikke skulle påvirke svarene underveis.

I tillegg til å avdekke problemer i en spørsmåls- og svaresekvens, kan metoden dessuten avdekke problemer med spørsmålsrekkefølgen og veivalg i skjemaet, dårlig layout, ufullstendige eller manglende spørsmålsveiledninger eller intervjuinstruksjoner og uegnede datainnsamlingsmetoder.

Kognitive intervju gir detaljrik innsikt og nyanser og er nyttig fordi de bidrar til at spørsmålene i skjemaet blir enklere og mer entydige for personene som skal svare på skjemaet. Dette vil igjen bidra til bedre kvalitet på innsamlede data.

Metodiske begrensninger ved kognitive intervju

Kognitive intervju bygger normalt på data fra personlig intervju og observasjon. Intervjuene er åpne, eller ustrukturerte/semistrukturerte, og følger ikke et lukket, standardisert opplegg slik man gjør i kvantitativ metode. Samtidig benytter man seg av standardmessige vitenskapelige premisser som systematisk og refleksiv kunnskapsutvikling, der prosessen er tilgjengelig for innsyn og utfordring, og resultatene deles med andre.

I og med den åpne formen vil både testpersonen og den kvalitative spesialisten (ofte kalt testleder eller moderator) i stor grad kunne påvirke hvilke data som samles inn. I de kognitive intervjuene, til forskjell fra de eksplorative, har vi derfor vektlagt å etterstrebe den samme oppfølgingen av nøkkelspørsmålene vi testet for å få data som lettere kan sammenlignes. Vi fordelte også moderatorjobben mellom tre kvalitative spesialister for å redusere moderators påvirkning på testene. Likevel skal vi ikke glemme hvilken innflytelse den enkelte testperson og moderator kan ha på intervjuet.

Når testpersoner deltar i et testintervju opptrer de kanskje på andre måter enn de ellers ville gjort. Noen funn kan derfor skyldes testsituasjonen. For å motvirke den kunstige testsituasjonen har vi tilstrebet et så naturlig miljø for testen som mulig (spesielt i del én av intervjuguiden). Basert på erfaring vet vi at testpersonene gjerne bruker lengre tid på å lese spørsmålene og vurdere svargivingen sin enn de ville gjort i en mer naturlig sammenheng. Fra forskning vet vi også at testpersonene vil etterstrebe mer sosialt akseptable svar i en situasjon med en intervjuer (Kreuter, Presser & Tourangeau, 2008). Vi har prøvd å motvirke dette ved å påpeke at moderator ikke har eierskap til selve skjema og at det ikke er vi som har laget spørsmålene, og at vår oppgave kun er å teste skjemaet. Det er likevel grunn til å tro at testpersonene gir uttrykk for mer positive holdninger og akseptable svar i relasjonen med moderator enn hva som er reelt. Dette må vi ta hensyn til i våre analyser.

Videre vet vi at noen er flinkere til å reflektere rundt sine svar på spørsmål om hva som er vanskelig/hva som er bakgrunnen for hvilke svar de gir, enn andre. Det er derfor tradisjon å bruke mer tid i analysene på «å gå bak» hva som kan ligge til grunn for ulik svargivning enn hva man gjør i kvantitative studier. Det er derfor viktig å ikke glemme at kvalitativ metode ikke gir generaliserbare data, og ikke kan si noe om utbredelse av et fenomen. Hensikten er ikke å gi et representativt bilde, men å skaffe dybdeinnsikt.

Testdesignet

De kognitive intervjuene ble gjennomført som personlige intervjuer mellom en kvalitativ spesialist og en testperson. Intervjuet ble foretatt av en moderator fra SSB, og gjennomført fortrinnsvis ansikt til ansikt eller via telefonintervju med opptak av skjerm- og lyd fra PC og telefon.

Den første delen av testen ble gjennomført på PC. Her svarte testpersonen på hele spørreskjema uten assistanse eller avbrudd fra moderator for å simulere normalsituasjonen når man besvarer en webundersøkelse. Dersom intervjuet ble gjennomført som et personlig intervju gikk moderator ut av rommet. Ble testen gjort på telefon satte man samtalen på stille og moderator forholdt seg passivt til testpersonen signaliserte at han/hun var ferdig med besvarelsen eller hadde spørsmål. Testpersonen ble oppmuntret til å besvare hele skjema før de kom med spørsmål, slik at det bare unntaksvis var oppklarende dialog mellom moderator og testperson i denne delen av testen. Moderator hadde i hovedsak adgang til å observere svargivingen via programvare som tar opp bilde og lyd fra PC'en til testpersonen, og sender til moderator som observerer enten i eget observasjonsrom

eller på telefon/pc. Ved noen anledninger, som ved besøksintervju, var ikke dette mulig. Da kunne moderator studere opptak av besvarelsen i etterkant. Survey-linken som ble testet var en prototype, som ikke lagrer svarene som ble avgitt, se avsnitt om intervjuguide for flere detaljer om denne.

Hensikten med å observere testpersonens besvarelse er å notere hvor personene bruker lang tid, hvor de endrer eller kalibrerer avgitte svar osv. Slike observasjoner viser hvor det er interessant for moderator å legge inn oppfølgingsspørsmål i den retrospektive gjennomgangen og analysene i etterkant.

Intervjuguiden

En intervjuguide skal gi en detaljert instruks over hva som skal gjøres under testen/intervjuet. Denne intervjuguiden la opp til en miks av ustrukturerte og strukturerte spørsmål. Intervjuet startet med at moderator introduserer testpersonen for testopplegget. Det ble sagt litt om hva som skal skje og nødvendige formaliteter ble gått igjennom.

Selve testen besto av tre deler. I del én gikk testpersonen gjennom spørreskjema på egenhånd uten hjelp fra moderator. Etter at testpersonen hadde svart på hele spørreskjemaet fulgte del to, som var en retrospektiv oppfølging hvor moderator stilte åpne, ustrukturerte spørsmål for å finne ut hvordan testpersonen opplevde at spørreskjemaet i sin helhet fungerte; hva var lett/vanskelig, om svaralternativene var utfyllende og dekkende og om spørsmålene kartla intensjonen. Denne delen var eksplorativ og hadde ikke et rigid løp med forhåndsdefinerte spørsmål. I den tredje og siste delen av testen benyttet moderator en semistrukturert tilnærming. Et sett av nøkkelspørsmål og spørsmålssekvenser i skjema var valgt ut, og guiden hadde forhåndsdefinerte oppfølgingsspørsmål hvis formål var å avdekke hvordan testpersonene oppfattet spørsmålene og hvordan de kom frem til sine svarformuleringer. I guiden var det også i denne delen rom for improvisasjon for å følge opp uventede situasjoner som kunne dukke opp. Spesielt fulgte moderator opp med spørsmål når testpersonenes atferd avvek fra det generelle svarmønsteret, for eksempel ved at vedkommende brukte lang tid på å svare, endret opprinnelig svar og lignende.

Vi gjør oppmerksom på at spørreskjema som ble testet i del én av guiden var en *prototype*. Det vil si en testversjon hvor svarene som ble avgitt av testpersonene ikke ble lagret (annet enn i form av videoopptak av skjermbildene). Utformingen av linken tok sikte på å være så nær opp til en live survey-link fra SSB, men avvek i realiteten noe utseendemessig og i funksjonalitet. Dette kan selvsagt ha en viss påvirkning på de funnene vi har gjort i arbeidet, men vi anser ikke at dette hadde særlig betydning. En endelig link vil også teknisk kunne programmeres for å være «device responsive», det vil si fungere på alle skjermstørrelser. Prototypen var ikke spesielt tilrettelagt for dette, og er kun testet på pc. (Innholdsmessig vil det kreve større tilpasninger av spørreskjema før mobiltesting er aktuelt.)

Hele testen tok maks 1 time. Intervjuguiden fungerte greit. Vi noterer at en av testpersonene ikke var i stand til å fullføre besvarelsen av survey-linken på grunn av språkproblemer. Og en annen måtte intervjues istedenfor på grunn synshemming. Testene var likevel verdifulle, og minner oss på at selv om det store flertallet er digitale er datainnhenting via web ikke like egnet for alle.

Etiske betraktninger

Se kapittel 2, punkt 3.

5.2. Utvalg

Utvalgsplan

Vi benyttet et *strategisk* utvalg for de kognitive intervjuene. Dette er mye brukt i kvalitative undersøkelser. Målet er ikke, som for kvantitative undersøkelser, å oppnå et representativt tverrsnitt av befolkningen. Fokuset er på innhenting av detaljrikdom i informasjonen, ikke utvalgsrepresentativitet som kvantitative undersøkelser må tilfredsstille. Vi la likevel vekt på god spredning i kjønn, alder, utdanning, by/land i vår utvalgsplan. I og med at det var viktig for oss at brukertestene dekket personer med ulik livserfaring, la vi ekstra vekt på også å rekruttere spesifikke målgrupper vi erfaringsmessig vet er vanskelige å rekruttere til slike tester. Dette gjaldt spesielt unge mellom 16 - 20 år, personer med flerkulturell bakgrunn eller som er innvandret til Norge, pensjonister og personer som har opplevd det som omtales som «negative livshendelser» som for eksempel større helseplager, funksjonshemming, livstruende sykdom eller tap av partner. Begrunnelsen for dette er at dette er variabler eller forhold vi tror kan ha noe å si for opplevelse av ulik livskvalitet, og som vi derfor var spesielt interessert i å dekke.

Rekruttering og gjennomføring

I rekrutteringsarbeidet inviterte vi til deltakelse gjennom SSBs Facebook-konto og øvrige nettverk. De interesserte ble screenet via en web-link hvor vi hadde spørsmål om bakgrunnsvariabler som var nødvendige for å kunne følge utvalgsplanen. Personer som hadde deltatt i slike tester tidligere ble bevisst screenet ut.

Invitasjonen og rekrutteringslinken ble sendt ut den første uken i mai. Den lå ute i hele mai med fortløpende endringer for å spisse mot enkelte målgrupper. De kognitive testene ble startet opp i andre uken av mai og avsluttet andre uken i juni. Feltarbeidet varte et par uker lengre enn først planlagt. Dette var nødvendig både fordi mai 2018 var en måned med usedvanlig varmt og fint vær, noe som påvirket responsen vi fikk på rekruttering og oppmøte, og fordi vi i slutfasen så behovet for å få intervjuet flere pensjonister. De personene vi hadde avtaler med om kognitivt intervju, fikk en påminnelse på SMS om avtalen vår dagen før intervjuet skulle finne sted. Alle bortsett fra tre personer møtte opp til avtalt tid.

Incentiver

Testpersonene fikk et gavekort på kr 300,- som takk for gjennomføring av testen.

Utvalgssammensetning

Det ble som planlagt gjennomført 30 kognitive intervju. Tabell 3 viser oversikt over sammensetningen av utvalget fordelt på rekrutteringsvariablene.

Tabell 5.1 Nettoutvalg

Egenskaper	Kvoter/kategorier	Antall intervju
Kjønn	Mann	14
	Kvinne	16
Alder	16-24 år	10
	25-44 år	7
	45-66 år	9
	67 år+	4
Utdanning	Lav utdanning (til og med grunnskole, inkl under utd)	9
	Middels utdanning (VGS/ikke avsl grad)	11
	Høyere utdanning (Bachelor grad eller mer)	10
By/land	By	15
	Land	15

I tillegg spesifiserte vi antall tester med svarpersoner fra følgende målgrupper.

Tabell 5.2 Spesifikke målgrupper:

Egenskaper	Antall intervju
Unge, 16 - 20 år	8
Helseproblemer/langvarig sykdom/handicap/ufør	5
Negative livshendelser	8
Flerkulturell bakgrunn/innvandrere	7
Pensjonister	5

Utvalget vi endte opp med hadde god fordeling med hensyn til kjønn. Når det gjelder alder hadde vi også et godt spenn, kanskje noe lavt på voksne/eldre, men godt nok etter at vi la ekstra ressurser inn for å øke andelen pensjonister (spesielt 67 år+). På utdanning har vi også grei spredning, men de fleste på lav utdanning er under utdanning. Bare 3 personer hadde kun grunnskole som høyest fullført utdanning. Vi hadde håpet at spissingen vår avslutningsvis på pensjonister skulle økt andelen med kun grunnskole, uten at vi lyktes nevneverdig med dette. Erfaringsmessig vet vi at det er en utfordring (for SSB) å nå ut til personer med lav utdanning, og vi ser at de kildene vi har brukt ikke var gode nok på dette området. Ellers noterer vi at høyere utdanning er definert som avsluttet bachelor eller 4 års studium. Når det gjelder husstandsøkonomi, som ikke var et kriterium i rekrutteringen, nevner vi at de fleste hadde en vanlig økonomi, et mindretall lå under dette, og ingen i fase tre lå klart høyere enn et gjennomsnittsnivå.

Langt de fleste av testpersonene var kjent med spørreskjemaformatet og hadde ikke problemer med å svare på spørreundersøkelser på web. Spesielt de unge ga uttrykk for at de er godt kjent med spørreundersøkelser som format, og å avgi svar etter forhåndsdefinerte alternativer eller etter en skala. (Vi diskuterer sannhetsgehalten i dette senere.) Enkelte, spesielt de med innvandrerbakgrunn som har norsk som andre språk, hadde noen utfordringer med begrepsforståelse.

5.3. Datainnsamling

Under beskrivelse av testdesignet har vi beskrevet at det kognitive intervjuet er gjennomført som personlig intervju enten ansikt til ansikt eller per telefon. Og at spørreskjemaet, det vil si surveylinken, som ble testet var en prototype. 17 av de 30 kognitive intervjuene ble gjennomført ansikt til ansikt; 3 av dem som

besøksintervju og 14 i SSBs lokaler i Oslo eller Kongsvinger. 13 intervjuer ble gjennomført på telefon med opptak av bilde og lyd.

I tabell 4 har vi oppsummert intervju type og -sted:

Intervju type og -sted:	Antall intervju
F2F - SSB Oslo	13
F2F - SSB Kongsvinger	1
F2F - Besøk	3
Telefon	13

Ved gjennomføring på telefon ser man hvordan personen svarer på survey, men vi ser ikke personens kroppsspråk. Sammenlignet med et personlig intervju innebærer dette et informasjonstap. Imidlertid gir gjennomføring på telefon/PC oss mulighet til å oppnå større geografisk spredning i utvalget enn vi ellers ville gjort, hvilket vi anser som viktig når vi jobber med landsrepresentative undersøkelser.

Moderator team

Brukertestteamet besto av tre personer fra SSB med lang erfaring som kvalitative spesialister, som byttet på å være moderator/testleder og referent. Vi har bevisst valgt å ha så mange som tre moderatorer for å få spredning av ulike moderatoregenskaper og redusere testlederens påvirkning av intervjusituasjonen.

Dokumentasjon fra testene

Det ble gjort opptak av alle intervjuene med et eget lydbånd som back-up. I tillegg ble det skrevet referater fra testene enten av en referent i sanntid eller i etterkant.

Referat fra intervjuene

Notatene ble skrevet direkte inn i en kopi av intervjuguiden. I etterkant ble observasjoner, kommentarer og funn for de enkelte spørsmålene samlet systematisk per test og per spørsmål i en dokumentasjonsfil for alle testene samlet. Denne databasen ble brukt til å vurdere hvor godt spørreskjemaet generelt fungerte for hver enkelt testperson, samt hvert enkelt spørsmål i særdeleshett.

Under noen av intervjuene ble også prosjektkoordinator invitert til å være observatør for å involvere og bevisstgjøre koordinator på hvordan spørsmålene fungerte og hvilke utfordringer vi støtte på.

5.4. Oppsummering av kognitive intervjuer

Tolkning

Problemer knyttet til første fase i svarprosessen, kan blant annet handle om vanskelige spørsmålstema, begrepsproblemer i spørsmålene eller vanskelige tidsreferanser (Lessler og Forsyth, 1996). De mest aktuelle tolkningsproblemene i livskvalitetsskjemaet er bruk av ord eller formuleringer som er vanskelige å forstå, samt teksttunge formuleringer uegnet for web. Noen ord og uttrykk som er brukt i skjemaet er mer utsatt for misforståelser eller heft enn andre. Eksempler på ord som kan misforstås er: Overskudd, fysisk/psykisk helse. Flere ord er for mange vanskelige å forstå, slik som ideal, livsbetingelser, rekreasjon, mosjonere, politisk system. Videre frarådes bruk av uttrykk som "å få endene til å møtes". Dette er faste uttrykk – idiomer - hvor betydningen ikke kan utledes fra forståelse av hvert enkelt ord i uttrykket – det vil gjerne oppstå tolkningsproblemer for personer som ikke har norsk som morsmål. Observasjoner fra testingen styrker denne oppfatningen. Etersom personer med innvandringsbakgrunn trolig vil utgjøre en betydelig del av utvalget, anbefales det å revurdere bruk av slike uttrykk.

Borgerlig konservativt språk, noe "utmerkede" er et eksempel på, kommenteres av flere. Også tunge og tekstfylde formuleringer, særlig i bolken om generell livskvalitet, blir bemerket av flere. Et eksempel på teksttungt spørsmål hvor mengden tekst bidrar til forvirring heller enn oppklaring, er innledende spørsmål om arbeid. Flere svarpersoner sliter med å forstå hva slags informasjon som søkes med spørsmålet. Denne observasjonen støttes også av tidligere testing (Gulløy et al, 2007).

Språkføring i konservativ stil og bruk av terminologi som svarpersonene ikke gjenkjenner, kan også bidra til å holde oppgavebyrden oppe (Dillman et al, 2014). Flere personer med innvandrerbakgrunn, samt unge svarpersoner sliter med forståelse av en del begreper og ord.

Fremhenting

Problemer med svarprosessens andre fase kan handle om at opplysningene som trengs for å svare er vanskelig tilgjengelig for svarpersonen eller manglende forankring i forhold som er lette å huske.

Referanseperioden varierer i løpet av skjemaet, men man spør i hovedsak om forhold per i dag, for i går, siste 7 dager, siste 14 dager eller siste 2 år. I samtlige intervju ble svarpersonen involvert i en diskusjon om hvor aktivt man forholdt seg til oppgitt referanseperiode da man svarte, samt hvilken referanseperiode som man foretrekker å rapportere for ved sammenlikning av i går, siste 7 dager og siste 14 dager. Litt overraskende, er det lite som tyder på at svarpersonene finner det vanskelig å forholde seg til stadig skiftende referanseperioder. Det hender imidlertid at enkelte glemmer referanseperioden og gir besvarelse for dagens situasjon.

De fleste besvarer spørsmål om siste 14 dager som et spørsmål om den siste tiden mer generelt. 14 dager er således for lang periode å be om presis informasjon om følelser o.l. I tråd med forventning, oppgir folk flest at det er lettere å rapportere presist dess kortere og mer nærliggende tidsreferansen er. Likevel ser man at flere svarpersoner finner det mest hensiktsmessig å rapportere for siste 14 dager og forklarer at det gir et riktigere bilde av deres livskvalitet ettersom spesielt dårlige/gode dager da «jevnes ut», samt at man da ikke trenger å ta seg bryet med å tenke detaljert igjennom tidsperioden – til det er perioden for lang. Med denne argumentasjonen kan man altså foreslå at det er lettest å rapportere presist for i går, dernest siste 7 dager, deretter siste 14 dager. Samtidig er altså de korteste referanseperiodene mer eksponert for svingninger i livskvalitet på en måte som ikke nødvendigvis gir det beste bilde av en persons livskvalitet. Det kan også oppleves som mer krevende å rapportere for de korteste referanseperiodene fordi man da oftere tenker detaljert igjennom referanseperioden, fremfor å gi et overslag.

Såkalt «teleskopeffekt» kan slå inn ved lange referanseperioder, som for eksempel 2 år i spørsmålet om livshendelser. Det kan være vanskelig å avgjøre om en hendelse faller innenfor eller utenfor referanseperioden og særlig viktige hendelser kan uriktig telles med, selv om det ikke skjedde ila de siste 2 årene.

Vurdering

Når svarpersonene skal vurdere hvilken informasjon som er relevant for besvarelsen kan problemer oppstå som følge av for eksempel at gjetting eller anslag er sannsynlig, eller at kompliserte beregninger kreves eller at det er spørsmål som inviterer til sosialt ønskelige svar.

Noen ord i skjemaet er verdiladede, dvs. at det av mange ikke oppfattes som likegyldig hvorvidt man besvarer spørsmålet positivt eller negativt. Eksempler på

slike er: Plager, problemer, diskriminering, forskjellsbehandling og funksjonshemming. Bruk av verdiladete ord kan påvirke svarpersonene til å underrapportere sammenliknet med om man spurte mer nøytralt for eksempel om erfaringer, opplevelser e.l.

Mange av spørsmålene er sensitive – også med hensyn til sosialt ønskelig rapportering – for eksempel seksuell tiltrekning og legning, økonomisk situasjon, mentale helseproblemer og tillitt til folk flest.

En stor del av spørsmålene i skjemaet er spørsmål om holdninger, verdier og abstrakte/latente forhold. Dette er spørsmål hvis svar ikke ligger klart og entydig i svarpersonenes bevissthet, men må produseres idet behovet for denne informasjonen oppstår – for eksempel når man som her blir spurt i en spørreundersøkelse. Disse spørsmålene krever refleksjon og byr således på en ikke ubetydelig oppgavebyrde. Dette gjelder særlig for spørsmålene om generell livskvalitet, men også subjektiv livskvalitet og spørsmål om politisk innflytelse.

På enkelte spørsmål er erfaringen at enkelte grupper har manglende vurderingsgrunnlag, for eksempel gjelder dette ungdoms kjennskap til husholdningens økonomi. Det er trolig forholdsvis utbredt at 16-17-åringer ikke har greie på hvorvidt husstanden kan klare å håndtere en uforutsett regning på 15 000 kr eller om det er lett eller vanskelig å få endene til å møtes med husstandens samlede inntekt.

Svarformulering

Svarprosessens fjerde og siste fase kan by på problemer for svarpersonene ved at uklare begrep brukes i svaretikettene, nødvendige definisjoner mangler eller det er manglende/overlappende svarkategorier. Det benyttes svært mange ulike svarskalaer i livskvalitetsskjemaet. I denne forbindelse kan det påpekes at i enkelte skalaer oppleves avstanden mellom de ulike punktene som forskjellig. Det gjelder for eksempel i skalaen helt uenig – uenig – verken enig eller uenig - enig - helt enig. I disse skalaene kunne man vurdere å legge på «nokså» eller «litt» for å tydeliggjøre forskjellen og sørget for jevn avstand mellom alternativene (Gjelder spørsmål SKH2-SKH6, SEH5, XX og T24-29).

Enkelte skalaer kan oppfattes som for grovmaskede med tanke på at man ikke får mulighet til å svare midtkategori (Gjelder spørsmål OM2-OM3, OH13, OH21-OH30, O40 og OH60).

Tidligere i testserien ble det observert at svarskala med relative begrep som «sjelden» og «ofte» ble tolket svært subjektivt. På bakgrunn av dette kan det vurderes å konkretisere slike relative skalaer til mer håndgripelige størrelser som for eksempel antall dager e.l. (Gjelder spørsmål SEH4)

Helhet

Skjemaet har gjennomgått mange små og moderate endringer gjennom prosjektets løp. Skjemaet preges av å være satt sammen av spørsmål hentet fra allerede etablerte undersøkelser. Denne fremgangsmåten forklarer delvis mangfoldet når det gjelder de ulike skalaene, måten de er formulert på og variasjonen i etiketter og utforming.

De fleste spørsmålene i skjemaet gjelder holdninger, verdier og følelser. Oppgavebyrden synes å være særlig høy i bolken om generell livskvalitet, mental helse og subjektiv livskvalitet. Oppgavebyrden er knyttet til krevende påkrevde refleksjoner rundt forhold eller problemstillinger som langt fra alle har gjort seg opp en mening om på forhånd.

Livskvalitet bør i utgangspunktet betraktes som et sensitivt tema for en spørreundersøkelse. Likevel sier flere at det kanskje er sensitivt for andre, men ikke dem. Særlig sensitive temaer er sosiale relasjoner, seksuell legning og psykiske plager. I sensitive undersøkelser bør innpakningen gjøres med omhu ettersom den kan bidra til å legitimere innholdet. Opplevelsen av å be om upassende informasjon eller stille folk i forlegenhet var lite påtakelig i intervjuene. Det kan bety at spørreskjemaet fremsto som tillitsvekkende, selv om en offentlig kjent avsender selvfølgelig også påvirker.

I løpet av testene kommenterer flere svarpersoner at man får en følelse av mye repetisjon, altså at man blir bedt om å svare på det samme flere ganger. Dette gjelder i bolken om generell livskvalitet, samt mental helse og subjektiv livskvalitet. Plasseringen av de største spørsmålsbatteriene i undersøkelsen rett etter hverandre bør også (re-)vurderes ettersom dette designet trolig bidrar til økt tretthetseffekt, altså at svarpersonene blir mindre og mindre oppmerksomme og presise i sine svar, dess lengre ned i rekken med følelser man kommer.

Mangelfull tilpasning av spørsmål til spesifikke målgrupper kan bidra til å holde oppgavebyrden unødvendig høy. For eksempel kan man vurdere å spørre studenter om informasjon om deres hverdag som studenter (fremfor spørsmål om deltidsjobben), la være å spørre/tilpasse spørsmål til de yngste om husholdningens økonomi, legge inn aldersfilter på spørsmål om man har opplevd samlivsbrudd eller skilsmisse o.l. Dette handler langt på vei om å utnytte de fordelene man har ved å lage undersøkelsen for selvutfylling på web (Dillman et al, 2014).

6. Overordnet inntrykk av skjemaet

Vår vurdering av skjemaet baserer seg på en ekspertevaluering – erfarne surveymetodikeres vurdering – av skjemaet, en runde med eksplorative intervjuer og en runde med kognitive intervjuer. Vi konsentrerer oss om den siste runden her da det disse intervjuene som er mest interessante for de substansielle funnene. De to andre fasene har gitt viktige bidrag til skjema og opplegget for de kognitive intervjuene, og dermed ivaretar den siste runden det overordnede inntrykket fra hele vurderingen.

De kognitive intervjuene, som består av tretti intervjuer med et nokså mangfoldig utvalg av personer, gir grunnlag for å si noe om det overordnede inntrykket av hvordan spørreskjemaet blir oppfattet av reelle svarpersoner. Livskvalitet er et mangefasettert begrep, og ulike fagtradisjoner har ulike meninger om hva begrepet rommer, hva som inngår og hvordan det skal fanges opp. Spørreskjemaet er et resultat av ulike fagtradisjoner, og de kognitive intervjuene har i noen grad bidratt til å belyse hvordan reelle svarpersoner oppfatter at deres livskvalitet blir fanget opp av skjemaet

Personene vi har intervjuet har selvsagt ikke noe endelige svar på hva livskvalitet er, men flere har kommet med gode innspill til skjemaet som er verdt å merke seg. De fleste svarer at de synes det er «greit» å svare på undersøkelsen; lengden er grei for de fleste og mange sier umiddelbart at undersøkelsen dekker de fleste aspekter av livet som de regner hører inn under livskvalitet.

Den eldste som ble intervjuet (88) bemerket at det må være utrolig vanskelig å lage én undersøkelse om livskvalitet som dekker alle aldersgrupper og livsfaser på en relevant måte. Livet fortøner seg forskjellig i ulike livsfaser, og det vil antagelig være hensiktsmessig å tenke gjennom om alle skal ha eksakt de samme spørsmålene. Det foreliggende skjema bærer preg av å være best tilpasset den delen

av befolkningen som er i arbeid – det vil si sånn i alderen rundt 30 til 60 – gjerne med familie. Basert på svarene fra de kognitive intervjuene, synes det å være en god idé å utvikle noen bolker tilpasset ulike grupper som ungdom, personer som ikke er i arbeidsmarkedet og personer som mottar ulike hjelpebehov som bidrar til å heve livskvaliteten deres.

De fleste sier som nevnt at de opplever at det er greit å svare på undersøkelsen, og umiddelbart at skjemaet fanger opp det de regner hører inn under livskvalitet. På oppfølgings spørsmål kommer det imidlertid frem at en del av respondentene opplever at det er vesentlige forhold som mangler i det foreliggende skjemaet.

I dette kapitlet blir noen av disse manglene diskutert. De er viktige ikke bare for å si noe om innbyggernes livskvalitet, men også for at undersøkelsen skal fungere som et offentlig styringsverktøy. I det foreliggende skjemaet er det ikke godt tilrettelagt for å si noe om hva myndighetene kan gjøre for å forbedre livskvaliteten til innbyggerne.

6.1. Velferdstjenester som bidrar til økt livskvalitet

Vi tenker at det er viktig at brukerne av undersøkelsen tenker nøye gjennom hva de ønsker å få målt hvis de skal ha nytte av undersøkelsen som styringsinstrument. Det vil da være viktig å få signaler om hva kommunene gjør som bidrar til innbyggernes livskvalitet, og hva som eventuelt kan gjøres for å forbedre livskvaliteten der den ikke er så god som man ønsker.

En person nevnte at psykiatrisk dagtilbud i hennes kommune ble lagt ned for noen år siden. Dette tilbudet var noe hun hadde benyttet seg mye av, men når det ble lagt ned, måtte de reise inn til Oslo for tilsvarende tilbud. Når mange brukere som henne har problemer med reise som følge av sine problemer, så gir det seg selv at nedleggelsen førte til svekket livskvalitet for dem som hadde behov for et slikt tilbud.

Mange kommuner har f.eks. etablert Frisklivssentraler, som er «en helsefremmende og forebyggende kommunal helsetjeneste. Målgruppen er de som har økt risiko for, eller som har utviklet sykdom og trenger støtte til å endre levevaner og mestre helseutfordringer.»³ Det vil ikke være unaturlig at de som oppgir at de har problemer, også blir spurt om de benytter eller kjenner til dette tilbudet som er etablert for å øke livskvaliteten til beboerne.

En eldre person fortalte at det kommunale tilbudet hun fikk var uvurderlig for hennes livskvalitet. Det dreide seg ikke om mer enn utlevering og dosering av medisiner for en uke av gangen, samt at kommunen ringte henne daglig for å høre at hun er til stede og har det bra. Dette bidro enormt til hennes egen trygghet, og fratok henne bekymringer som hun ellers ville hatt.

I foreliggende spørreskjema spørres det om trygghet, men da bare i forhold til å bevege seg ute. Det spørres riktignok også om «Hvor trygg eller utrygg er du på at det offentlige gir den hjelpen du trenger ...?», men dette er likevel noe ganske annet enn om det offentlige bidrar til personenes trygghet og livskvalitet per i dag.

6.2. Objektiv livskvalitet

Det ble også etterlyst noen flere spørsmål om objektiv livskvalitet, eller objektive kriterier for hvor godt personene «fungerer.» Det er mange spørsmål om hva respondentene føler og hvordan de vurderer en rekke forhold, men mindre om objektive kriterier ved deres fysiske og mentale helse. Når det gjelder helse blir det

³ <https://helsedirektoratet.no/folkehelse/frisklivssentraler/hva-er-en-frisklivssentral>

spurt noe om sykdom og smerter, men det kunne vært lagt til noen spørsmål om behov for hjelpemidler, assistanse og medisiner.

På spørsmålene om funksjonshemming blir det aldri spurt om hva slags funksjonshemming det er snakk om; vedkommende kan være blind, døv eller være avhengig av rullestol. Uansett hvilke hemninger det er snakk om, er dette forhold samfunnet kan bidra til et lettere liv ved å tilpasse infrastruktur, for eksempel ved universell utforming.

For en del grupper og personer vil det antagelig være slik at subjektiv livskvalitet i noen grad er betinget av et tilrettelagt samfunn; universell utforming, hjelpemidler, omsorg fra det offentlige eller andre, om de får medisiner osv. Her kan man hente inspirasjon fra WHO's Model Disability Survey, som nettopp prøver å måle «helse» som et resultat av objektiv helse («hva er man i stand til å gjøre uten hjelpemidler») og i hvilken grad ulike hjelpemidler bidrar til å øke ytelseskapasiteten. Rullestol øker mobilitet hvis man er lam, trapper utgjør et hinder for rullestolbrukere, men trilleveier for trapper senker barrieren. Tilsvarende kan medisiner bidra til økt helse og livskvalitet.

Det blir også spurt om «Livshendelser» siste to år, og de fleste påpeker at dette er objektive hendelser som har en påvirkning på livskvaliteten. Samtidig påpeker flere at de savner oppfølgingsspørsmål om dette; har de fått hjelp eller behandling, hvordan har de håndtert hendelsen, har de kommet over det og så videre? Flere testpersoner viser til at livshendelser som i utgangspunktet kan oppfattes som negative, kan føre til endringer som leder til en mer positiv retning på livet. I sin nåværende form fanger spørsmålene bare opp om respondenten har opplevd noe vondt de siste årene. Underforstått ligger det sannsynligvis at hendelsene har hatt negativ innvirkning på livskvaliteten, men det er altså ikke nødvendigvis riktig.

Andre har påpekt at man bør spørre lenger bakover i tid. Dette fordi de har opplevd hendelser som har snudd opp ned på livet, både på godt og ondt, og satt et varig preg på dem. Det kan kanskje være en idé, men det kan bli vanskelig å holde rede på altfor lange tidsperioder – både for respondentene og i analysen etterpå.

Livshendelsene som er nevnt er utelukkende «negative» i den forstand at de innebærer tap. Det er ikke mange som spontant påpeker at de savner «positive» hendelser, men det er vel ingen grunn til å tro at slike ikke har noe å si for livskvaliteten til folk? Folk kan ha gifta seg, fått barn, barnebarn, førerkort, ny og bedre jobb, egen bolig osv. Kanskje de endelig har fått hjelp fra kommune eller stat? På en eller annen måte bør det komme inn noen spørsmål om hendelser som bidrar til å høyne livskvaliteten.

6.3. Arbeidsmiljø

Undersøkelsen gir en nokså bred dekning av arbeidslivet og ulike kvalitetsdimensjoner ved dette. Dette bidrar til at undersøkelsen samler inn mye informasjon om livskvaliteten til dem som er i arbeid, men langt mindre for dem ikke er i arbeide.

I sin nåværende form ser det imidlertid ut til at det er spørsmålet «*Utfører du vanligvis inntektsgivende arbeid av minst 1 times varighet per uke?*» som definerer om man skal få spørsmålene om arbeidsmiljø eller ikke. Det er neppe den beste løsningen i denne sammenhengen da det vil være uheldig i forhold til personer som ikke har inntektsgivende arbeid som hovedgeskjeft. Mange skoleelever og studenter arbeider ved siden av skole og studier, og slik det nå er lagt opp, vil data gi masse om informasjon om arbeidssituasjonen til elever og studenter, men ingen ting om studiesituasjonen deres. Gitt at de studerer på heltid eller har studier som

hovedgeskjeft, bør de få spørsmål som handler om studiemiljøet fremfor arbeidsmiljøet.

Argumentet kan overføres til andre grupper som ikke er i arbeidslivet. Skjemaet fanger i liten grad opp livene deres i forhold til hva som er tilfelle med dem som er i arbeid. I noen grad er det ikke så enkelt å lage generelle spørsmål som fanger opp dette, men det bør være mulig å rute ulike grupper til spørsmål om hva de gjør på dagtid basert på om de er i arbeid, studerer, pensjonister, arbeidsledige eller på arbeidsattføringspenger eller lignede ordninger.

6.4. Skalaer og evne til abstraksjon

Det er selvsagt ikke alle spørsmålene som er like lette å svare på, men nesten alle vi har spurt kom seg greit gjennom. Særlig de yngre oppgir at de er vant til å fylle ut denne type skjemaer fra skolen, og er dermed vant til å bruke skalaer når de skal svare. Svarpersonene sier altså selv at de synes det er lett å svare med bakgrunn i skalaer; noe som antyder at de er gode til å abstrahere. De kognitive intervjuene antyder imidlertid at det for mange er lettere å bruke skalaene til å avgi et svar enn å forklare substansen i det avgitte svaret.

Dette fenomenet synes i noen grad å være en effekt av at mange har blitt vant til å svare på spørreskjemaer, og i dag har mange lært det allerede på skolen ved at har fylt ut masse skjemaer preget av skalaer.

Mange føler seg altså fortrolige med skalaer uten å tenke på betydningen av svaret. En av de intervjuede sa at hennes strategi var å finne ut om hun befant seg til venstre eller høyre for midten, og deretter satte et tall mellom midten og ytterpunktet. Det er for så vidt en grei strategi som ikke gir altfor gale svar. Verre blir det når en svarer positivt på at han har hatt «overskudd» og forklarer sitt svar med at han har hatt anledning til å få spart opp penger i det siste.

Det er mulig at dette eksempelet sier mer om svarpersonen enn spørsmålet, men vår erfaring er at folk vil komme seg raskt gjennom og bruker relativt (altfor) kort tid på å lese og forstå spørsmålene. Dermed leses spørsmålene ofte feil, noe som får konsekvenser for svarene. Å lage spørsmålsbatterier er økonomisk og gjør at man kan stille mange spørsmål på samme skala, men øker også sjansene for at spørsmålene ikke blir riktig besvart. Det viser seg også i refleksjonene personene gir i etterkant; det er ikke sjelden at respondentene har forstått svarene på måter som ikke er forventet – altså hva som er intensjonen med spørsmålet.

Det er dessuten tydelig at testpersonene bruker skalaene forskjellig. Noen betrakter f.eks. midtpunktet på skalaene som en nøytral posisjon eller som «verken eller» eller «både og.» Det blir ikke helt riktig i forhold til subjektiv livskvalitet, mens spørsmålet legger opp til at midtpunktet angir at de har opplevd å være f.eks. lykkelig halvparten av tiden.

Ekstensiv bruk av skalaer kan også bidra til at mange svarer på skalaen i seg selv ut fra hva slags personlighet de har. Mange ønsker å fremstå som positive og svarer derfor positivt. Det kan også oppstå følgeeffekter når mange spørsmål presenteres i samme format i et batteri; svaret på for eksempel første spørsmål kan avgjøre hva personene svarer på de etterfølgende spørsmålene. Det er prisen for å stille mange spørsmål og gjøre det lett for respondenten å komme gjennom. Det bringer oss over til siste overordnede tema; tidsbruken.

6.5. Tidsbruk

Vi har ikke systematisk målt hvor lang tid respondentene brukte på å fylle ut skjemaet. En person var nesten nede i 10 minutter, men flere brukte over 20 minutter på å fylle ut. Det virker ikke som om lengden oppfattes som noe problem, selv om noen gir uttrykk for at de opplever at de blir spurt om det samme flere ganger. De fleste opplever at egen livskvalitet er såpass engasjerende at tiden går uten at de blir utålmodige eller går lei og ønsker å avslutte.

Det går selvsagt lengre tid på å fylle ut et kort enn et langt skjema. Bekymringen er ofte at respondenter ikke vil ta seg tid på å fylle ut et langt skjema. Men, når en person bruker ti minutter på å fylle skjemaet som er testet her, kan det også være grunn til å tenke at vedkommende har brukt for kort tid på å svare. Det behøver selvsagt ikke være sånn, men det er en reell fare for at substansen i svarene i noen grad forsvinner når det er mange spørsmål som besvares som ett gjennomsnittstall på en skala fra 0 til 10. Det fordrer god abstraksjonsevne av respondentene, og det er ikke sikkert at denne er likelig fordelt i befolkningen.

I våre dager sendes det ut veldig mange spørreskjemaer via internett, og man bør tenke seg nøye om når det bruk av selvadministrerte spørreskjemaer via denne kanalen i dag. Det har oppstått konkurranse om respondentene, og det har blitt vanskeligere å få respondentene til å svare på nett. Statistisk sentralbyrå har nylig evaluert Innbyggerundersøkelsen på oppdrag for DIFI, som har fått store frafallsproblemer etter at de gjorde internett til den primære innsamlingskilden. Svarprosenten var under 20 prosent ved siste innsamling i 2017. Et forhold som ble avdekket i vår evaluering var at internettinnsamlingen skapte en voldsom skjevhet i nettoutvalget. Innbyggere med lav utdanning var kraftig underrepresentert, mens høyt utdannede var tilsvarende overrepresentert. Dette gjaldt i alle aldersgrupper (Berglund et al, 2018).

6.6. Konklusjon

Det overordnede inntrykket av de kognitive intervjuene er at førsteinntrykket av skjemaet er at det blir oppfattet å være både relevant og interessant for dem som fyller ut. I det kognitive intervjuet i etterkant blir det likevel klart at det blir litt overfladisk om livskvalitet, og at skjemaet er best tilpasset folk i alderen 30-60 år som er i arbeid og har familie. Det bør brukes filtre som gjør at ulike grupper får spørsmål som passer til dem som ikke er i arbeid osv. Det bør også være mulig å identifisere personer som mottar tjenester eller bruker hjelpemidler som bidrar til å høyne livskvaliteten deres. Av dette siste følger det at det bør legges inn noen flere mål på objektiv livskvalitet.

Testingen har således vist at skjemaet fungerer godt på et overfladisk nivå, men har også avdekket at det er betydelig forbedringspotensial – både i forhold til spørsmålene som stilles, og til spørsmål som ikke stilles.

6.7. Forslag til videre utvikling

Den planlagte testserien som denne rapporten er et resultat av, har hatt som målsetting å teste anbefalte spørsmål til en mulig ny nasjonal undersøkelse om livskvalitet. Ingen av de identifiserte metodene for spørsmåltesting- og evaluering er spesielt godt egnet til å identifisere eller undersøke om det er sider av livskvalitet som ikke er dekket av anbefalingene. På denne bakgrunnen anbefales det å diskutere med bestemte målgrupper, for eksempel personer med innvandringsbakgrunn, elever/studenter og pensjonister, hvilke temaer som opptar dem med tanke på opplevd livskvalitet. Trolig er ikke alle målgrupper opptatt av det samme. En god metode for å finne ut mer om dette kan være fokusgrupper. Gjennomføring av fokusgrupper med bestemte målgrupper vil kunne gi informasjon som kan bidra

til å tilpasse undersøkelsen til en bredere målgruppe en dagens anbefalte spørsmål tilsier.

Det er grunn til å tro at bruk av sosiale medier påvirker livskvalitet - kanskje særlig for unge? Det er mange interessante problemstillinger knyttet til sosiale medier og det virker litt pussig å etablere en ny undersøkelse om livskvalitet i 2018 uten å berøre sosiale medier i det hele tatt.

En pilot som gir kvantitativ informasjon vil være et naturlig neste steg. Da får man også sjekket ut hvordan alle delene av datafangstapparatet fungerer sammen.

En svakhet ved den gjennomførte testserien er at den ikke har vært tilpasset testing av skjemaet på mobiltelefon. Mange svarpersoner vil troligvis ønske å besvare på sine smarttelefoner og hvordan skjemaet fungerer i langt mindre format enn på en ordinær pc-skjerm bør undersøkes før undersøkelsen kan settes i drift. Brukervennlighetstesting av skjemaet på mobiltelefon vil gi informasjon om hvordan den tekniske løsningen fungerer, inkludert for eksempel hvordan 11p skalaer og scrolling fungerer.

I sammenliknende undersøkelser, som her, gjentas som oftest spørsmålene ordrett for å muliggjøre sammenlikning over tid. Spørsmålene kan imidlertid tilpasses endret kontekst eller behov uten å ødelegge muligheten for sammenlikning. Ordrett videreføring av survey-spørsmål er ingen garanti for at instrumentet er sammenliknbart over tid. Målsetting om funksjonell sammenliknbarhet er viktigere enn språklig sammenliknbarhet når hensynet til sammenliknbarhet skal ivaretas. Vurderinger av eventuell tilpasning av enkeltspørsmål er et naturlig neste steg, i det hensynet til god datakvalitet må balanseres mot hensynet til sammenliknbarhet.

Referanser

- Berglund, Frode, Lillegård, Magnar, Gravem, Dag og Holmberg, Anders (2018): Anbefalinger for videreutvikling av Innbyggerundersøkelsen. SSB, Notater 2018/31.
- Dillmann, Don A. , Jolene D. Smyth, Leah Melani Christian (2014): Internet, Phone, Mail, and Mixed-Mode Surveys: The Tailored Design Method
- Gulløy, Elisabeth, Lund, Karianne og Gravem, Dag (2007): Sluttrapport AKU-effektivisering. SSB rapportserie.
- Haraldsen, Gustav (1999). Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden. Oslo, ad Notam, Gyldendal.
- Helsedirektoratet (2016): Gode liv I Norge. Utredning om måling av befolkningens livskvalitet. Rapport IS-2479, Helsedirektoratet.
- Kahneman, Daniel (2011): Thinking, fast and slow. New York, Farrar, Straus and Giroux.
- Kreuter, Frauke, Presser, Stanley and Tourangeau; Roger (2008): Social Desirability Bias in CATI, IVR, and Web Surveys: The Effects of Mode and Question Sensitivity, s. 847-865 i Public Opinion Quarterly, vol. 72.
- Lessler, J. T., Forsyth, B. H. (1996): A coding system for appraising questionnaires, s. 259-291 i N. Schwarz & S. Sudman (red.), Answering questions: Methodology for determining cognitive and communicative processes in survey research. San Francisco, CA, US: Jossey-Bass.
- OECD (2013): How's Life? 2013: Measuring Well-being, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264201392-en>.
- Tourangeau, Roger, Rips, Lance J., Rasinski, Kenneth (2000), The psychology of survey response. Cambridge, Cambridge University Press.

Vedlegg A: Vedlegg: Gjennomgang spørsmål for spørsmål

Det sies gjerne om spørsmåltesting som denne, at testen kan ende med ett av tre mulige utfall. Enten blir spørsmålet i sin helhet forkastet, det justeres for å redusere sjansen for målefeil eller det beholdes i sin opprinnelige form. Om dette er det viktig å understreke, at når testingen er gjennomført i henhold til beste faglig standard, vil alle tre utfall bidra til å sikre god datakvalitet.

Kvalitative data bidrar til kunnskapsrikdom om respondentenes svarprosess og hvordan survey spørsmål fungerer i møte med svarpersonene som skal forholde seg til dem. Der kvalitativ informasjon fra brukertester er tilgjengelig, bør man skjele til denne ved bruk og analyse av surveydata.

Ønsket om internasjonalt sammenlignbare data og tidsserier, har resultert i at de anbefalte spørsmålene stort sett er standardspørsmål fra internasjonale undersøkelser og spørsmålsformuleringer fra beslektede undersøkelser tidligere gjennomført i Norge.

Hensynet til tidsserier og internasjonal sammenlikning må imidlertid balanseres med hensynet til gode spørsmål - når er det riktig å bryte en tidsserie til fordel for kvalitetsoptimalisering av spørsmålene? Hensyn til sammenlikning forhindrer ikke moderniseringer/justeringer. Meningen bør holdes konstant over tid, ikke nødvendigvis språket/ordbruken. Hvor stor er en endring/justering når den bør regnes som brudd i tidsserien? Kan bokstavtro benyttede spørsmål over tid i ytterste konsekvens medføre brudd i tidsserie i seg selv?

Er det for lett å skyve sammenlikningshensyn foran seg, fremfor å gjennomføre styrte og kontrollerte endringer i skjemaet? En situasjon hvor dette bør vurderes kan for eksempel være ved etablering av en ny nasjonal undersøkelse. Man kan argumentere for at enkeltspørsmål i skjemaet/anbefalingene bør endres for å gi en bedre kartlegging av faktisk livskvalitet, selv om slike endringer kan gi brudd i tidsserien. Effekten av eventuelt brudd som kommer pga. endret spørresekvens kan undersøkes nærmere i en pilot.

Generell livskvalitet

Først kommer noen spørsmål om hvordan du har det og hvordan du opplever livet ditt.

SM1: Alt i alt, hvor fornøyd er du med livet ditt for tiden?

Ikke fornøyd i det hele tatt											Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle subjektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. De fleste svarpersonene oppgir at dette spørsmålet er en grei start på intervjuet, selv om flere bruker litt tid på å tenke seg om før de svarer. Dette er i tråd med forventning ettersom det er det første spørsmålet i intervjuet, noe tidligere testing av samme spørsmål med samme plassering også bekrefter. Ingen testpersoner oppgir å ha problemer med tolkningen av spørsmålet, men trenger noe tid på fremhenting av relevant informasjon og vurdering av denne for å kunne avgi et rimelig svar. Tidligere testing av tilsvarende spørsmål har vist at folks tolkning av «livet ditt» inkluderer en helhetsvurdering av jobb og privatliv, herunder for eksempel helse, sosialt liv, økonomi, bolig etc. Ingen observasjoner tyder på at «fornøyd» er vanskelig å forstå. En svarperson opplever at det kom

«brått på» og at «det ble liksom personlig med en gang». Denne oppfatningen kan være påvirket av hennes – totalt sett - forholdsvis lave score på livskvalitet. Testingen har vist at når det gjelder referanseperioden «for tiden» legger folk flest omtrent de siste par måneder/en grov nåsituasjon til grunn for sine svar.

SM2. Alt i alt, i hvilken grad opplever du at det du gjør i livet er meningsfullt?

Ikke meningsfullt i det hele tatt											Svært meningsfullt	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		10
o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle subjektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Testingen har gitt indikasjoner på at unge svarpersoner kan finne spørsmålet vanskeligere enn eldre personer ettersom de «ikke har hatt tid til å gjøre så mye meningsfylt» ennå. Noen personer trenger noe ekstra betenkningstid før de avgir svar på spørsmålet. Tolkningen og vurderingen av hva som er meningsfullt kan være komplisert og kreve noe omtanke. Hva skal til for at «det du gjør» kan sies å være meningsfullt? Den referansen som går igjen hyppigst i svarpersonenes forklaringer av hva de tenkte på for å komme frem til et svar, er arbeid – hvorvidt man har et arbeid, hva man gjør på arbeidet, tilbakemeldinger på arbeid, forhold til kolleger etc. som deres bidrag til samfunnet. Dernest trekker svært mange frem hvorvidt det de gjør har betydning for andre personer enn dem selv, for eksempel egne (små) barn, pasienter, kolleger etc. De fleste testpersonene ser ut til å legge til grunn en tolkning av meningsfullt, som at man «bidrar» eller har betydning for andre. En svarperson forklarer det slik:

«Tenkte at selvsagt er man på jobb, gjør det man skal etc. Men skulle vært i Afrika og hjulpet barn som trengte det. Gjør ikke det, men vaser jo ikke rundt med bare tull heller. Det er jo folk som er avhengig av at jeg gjør en god jobb. Derfor 7» (mann, 55)

SKH2-SKH6. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander om livet ditt?

	Helt uenig		Verken enig eller uenig		Enig Helt enig	
	Uenig	Litt uenig	uenig	Litt enig	Enig	Helt enig
På de fleste måter er livet mitt nær idealet mitt	o	o	o	o	o	o
Livsbetaingelsene mine er utmerkede	o	o	o	o	o	o
Jeg er fornøyd med livet mitt	o	o	o	o	o	o
Så langt har jeg fått det viktigste jeg har ønsket meg i livet	o	o	o	o	o	o
Hvis jeg kunne leve livet på nytt, ville jeg nesten ikke forandret på noe	o	o	o	o	o	o
Jeg har et godt liv	o	o	o	o	o	o

Analyse: På disse spørsmålene er det mange som trenger noe tid til refleksjon før svar kan angis. Dette er i tråd med forventning, og observasjoner fra tidligere i testserien. Refleksjonsbehovet skyldes trolig tolkningsproblemer med hensyn til forståelse av sentrale begreper, fortrinnsvis «idealet» (påstand 1) og «utmerkede livsbetingelser» (påstand 2), samt fremhenting/vurderingsproblemer knyttet til om man så langt har fått det man har ønsket seg i livet (påstand 4).

Når det gjelder første påstand forutsetter svar på spørsmålet at man har et ideal. Det er det ikke alle som har. De fleste sier de oppfatter spørsmålet om ideal som et spørsmål om "hvordan man vil ha det", "hvordan livet skal være" i

henhold til planer, mål og ønsker man har for livet sitt. Typiske eksempler nevnt er bolig, partner, bil, jobb, barn, hund. Enkelte svarpersoner sier de ville omformulert.

De eldste svarpersonene finner spørsmålet komplekst å svare på fordi de har mange livsfaser å ta hensyn til og understreker at idealene jo endrer seg gjennom livet. For eksempel sier en svarperson at hun har tilpasset sine idealer i tråd med egen livserfaring og at hun synes det er lettere å være fornøyd nå i 60-årene enn tidligere i livet. Noen unge svarpersoner med innvandrerbakgrunn forstod ikke selve ordet "ideal" og en sier:

"Usikker på hva idealet betydde. Hadde det vært bare meg hadde jeg gjetta, for å være ærlig" (viser til at moderator er til stede). (mann, 18)

Oppsummert kan man si at mange svarpersoner finner spørsmålet vanskelig, men av litt ulike årsaker. Noen sliter med forståelsen/tolkningen av selve begrepet, mens andre sliter med selve vurderingen som må gjøres for å komme frem til et rimelig fornuftig svar.

Når det gjelder spørsmålet om utmerkede livsbetingelser, avstedkommer også dette problemer for mange svarpersoner. Ordet «utmerkede» reagerer flere på. En ung kvinne lurte på om det er synonymt med perfekt? En sier det er gammelmodig og/eller konservativt språk, noe som kommenteres av flere svarpersoner – like gjerne godt voksne, som unge – også om skjemaet generelt. En sier spontant "det spørsmålet er i beste fall uklart".

Tolkningen av begrepet «livsbetingelser» gjør at svarpersonene grovt sett kan deles i 2 grupper, hvor den ene gruppen vektlegger utgangspunktet for livet, grunnforhold og hvilket utgangspunkt man hadde da livet startet, mens den andre gruppen vektlegger hvilke betingelser som gjelder for livet nå/per i dag.

En sier hun er født i Norge, dermed har hun utmerkede livsbetingelser sammenliknet med folk i andre land. Hyppig nevnte eksempler på livsbetingelser er økonomi og helse. Sjeldnere nevnt er barn, sykdommer og genetisk utgangspunkt. Det ser ut til at unge personer, samt personer med innvandringsbakgrunn har størst problemer med å forstå selve ordet "livsbetingelser," og flere spør "hva er det?"

Også spørsmålet om man så langt har fått det man har ønsket seg i livet, krever ekstra refleksjon, spesielt fra godt voksne/eldre svarpersoner. En godt voksen svarperson uttrykker det på denne måten: «Det var et nekrologaktig spørsmål, gjøre opp livets regnskap liksom. Nesten litt nifst». En annen svarperson i samme aldersgruppe sier

"Det jeg ønska meg har forandra seg hele livet, fra jeg var 5 til 10 til 15 osv. Jeg sa jeg var uenig i påstanden, fordi jeg har ønska meg masse oppigjennom som jeg ikke har fått – men det er helt greit nå."

Han påpeker at selv om han riktignok ikke har fått alt han har ønsket seg her i livet, påvirker ikke dette livskvaliteten hans nå i voksen alder. Noen svarpersoner sier de svarer med utgangspunkt i dagens ønsker, andre at de tenkte på tidligere ønsker og vurderer hvorvidt disse nå er innfridd. Når det gjelder selve formuleringen av påstanden påpeker flere svarpersoner at de synes det ville være bedre med "oppnådd det viktigste" (aktivt) sammenliknet med "fått det viktigste" (passivt).

En av de eldre sa seg uenig i påstanden «Hvis jeg kunne leve livet på nytt, ville jeg nesten ikke forandret på noe.» Ikke fordi hun angra på noe, men fordi hun synes hun hadde hatt så mange muligheter og at det hadde vært interessant å følge et annet spor.

Påstanden «Jeg har et godt liv» er ny i denne testrunden. Enkelte svarpersoner oppgir at de tolker påstanden om godt liv og «Jeg er fornøyd med livet mitt» som to sider av samme sak og er forholdsvis greit å svare på.

SEH3. Hvor ofte opplever du vanligvis å være

	Aldri										Hele tiden	
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Interessert i det du holder på med?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Oppslukt i det du gjør?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Entusiastisk i det du holder på med?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Alle svarpersonene oppfatter begrepene som liknende hverandre. De fleste svarer imidlertid ulikt på hvert av de tre og forklarer at de opplever at begrepene henger sammen, men likevel ikke er helt like. Entusiastisk oppfattes av mange som det "sterkeste" og en svarperson oppfatter spørsmålene som en slags progressiv skala som ender med entusiastisk. En kommenterer at «oppslukt» er unødvendig – det holder med interessert og entusiastisk. Oppfatningen av hvordan graderingen går fra interessert via oppslukt til entusiastisk er ikke unison. En kommenterer at skalaen er voldsom. Likevel kan det være gode grunner til å beholde en differensiert skala (ikke nødvendigvis 11p) for å skille nyansene mellom de tre. Alle svarpersonene svarer forholdsvis likt på de tre, men sjelden identisk.

SEH2. (Arbeidsgruppens meningsspørsmål) Synes du at livet ditt stort sett er innholdsrikt og givende, eller at det stort sett er tomt og kjedelig?

Bare tomt og kjedelig											Bare innholdsrikt og givende
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet er nytt og utviklet av forskergruppen. Spørsmålet skal ses i sammenheng med spørsmål SM2 om det du gjør i livet oppleves som meningsfullt. På spørsmål om hvordan begrepsparene fungerer, mener en svarperson at det holder med ett begrep på hver side. Innholdsrikt sammen med givende gir imidlertid en tilleggsdimensjon som overgår at man har mye å gjøre. Noen svarpersoner mener spørsmålet egentlig burde vært delt i to separate spørsmål. En kommenterer at det er veldig mye mellom hver ende av skalaen - ønsker å svare nei på begge, ender med 5/6 og er ikke helt fornøyd med eget svar etter som han føler at svaret ikke gjenspeiler det han ønsker å uttrykke. En annen svarer også 6 men oppgir at årsaken er at livet går opp og ned, påpeker også at man kan være fornøyd selv om livet er midt mellom tomt og innholdsrikt. En tredje person svarer midtplassering og forklarer at «Valgte midtpunkt, det samme om og om igjen, derfor litt tomt og kjedelig. Mer innholdsrikt når jeg ser fremskritt, trening og hobby. Livet går opp og ned.».

På oppfordret sammenlikning med spørsmål om "det du gjør er meningsfullt" forklarer en at «det du gjør» er lettere, mer konkret - dette er mer generelt og dermed vanskeligere. I diskusjon om ulike begreper sier en at meningsfylt er mer eksistensielt. En sier at "det du gjør" handler om andres oppfatning, mens dette spørsmålet handler om egen oppfatning.

De fleste svarpersonene opplever begrepsparene som utfyllende og forsterkende og de fleste forholder seg til disse uten problem. Innholdsrikt er i større grad knyttet

til aktivitetsnivå, mens meningsfullt/det du gjør handler mer om verdien av det du bruker tida på - er det verdt det? En person sier skalaen er for bred.

SEH5. (Mastery scale) Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

	Helt uenig	Uenig	Verken uenig eller enig	Enig	Helt enig
Jeg har lite kontroll over det som hender meg	○	○	○	○	○
Hva som kommer til å hende meg i fremtiden er først og fremst avhengig av meg selv	○	○	○	○	○
Noen av de problemene jeg har kan jeg rett og slett ikke løse	○	○	○	○	○
Det er lite jeg kan gjøre for å forandre sider ved livet mitt som er viktige	○	○	○	○	○
Stilt overfor problemer i livet mitt føler jeg meg ofte hjelpeløs	○	○	○	○	○
Noen ganger føler jeg det som om jeg bare blir dyttet hit og dit her i livet	○	○	○	○	○
Hvis jeg virkelig bestemmer meg kan jeg gjøre nesten hva som helst	○	○	○	○	○

Analyse: Spørsmålet består av 7 påstander som skal rangeres etter hvor enig eller uenig man er i dem. Fra forrige testrunde er skalaen snudd og etikettene endret fra «svært» til «helt». Dette ble gjort med målsetting om å harmonisere med andre spørsmål i skjemaet. De fleste svarpersonene ser ut til å ha behov for å tenke seg ekstra om før påstandene kan besvares. Flere ganger går svarpersoner tilbake til tidligere påstander og kalibrerer svarene sine. Dette tyder på at det er høy oppgavebyrde knyttet til besvarelsen. I mange intervju sier svarpersonene "det kommer an på" - det henger sammen med at spørsmål er generelt og at det bes om abstrakt informasjon.. Det kreves refleksjon.

Påstand 1 – en svarperson nøler, ler, "skjønner ikke hva jeg skal svare på det?", det er jo mange ting i livet man har både kontroll og ikke kontroll over. Det er litt forskjellig. Moderator spør om det er mulig å gi et svar? Hun svarer verken/eller. Påstand 3 - En svarperson innvender om denne at hun syns spørsmålet er for generelt og hun ønsker spørsmål konkretisert på område/tema - økonomi, bolig etc. nøler, de fleste ting kan man jo løse? En annen svarperson bruker tid på å svare på denne (også). Hun sier det var vanskelig å vurdere ettersom hun må akseptere at en del problemer får hun ikke gjort noe med fordi hun er avhengig av sin manns jobb fordi hun ikke har egen inntekt.

Påstand 4 – flere nøler. En svarperson sier «Hva menes med det egentlig? Hele greia er uklar. Svarer enig/uenig ettersom vet ikke hva jeg skal svare der». En annen svarperson sier at for å forandre noe, da er du avhengig av samfunnet, du kan ikke gjøre alt selv. Reagerer også på ordet viktig - hva er viktig og ikke, det er subjektivt. Det er ganske vanskelig å svare på.

Påstand 7 - En sier at formuleringen «hva som helst» minner om tekst man kan finne i selvhjelps bøker.

I følge svarpersonene produserer spørsmålene svar som er lite sensitive for endringer i deres livssituasjon/dagsform. Spørsmålet avslører heller hvilke holdninger/grunntanker folk har til grad av kontroll over egne liv. En kaller spørsmålene vage og uklare. Det man svarer er kanskje ikke helt sant, sier en annen. Hvis det var spørsmål om problemer med penger og andre forskjellige områder ville det vært enklere å få konkrete svar. Kunne vært delt inn i spørsmål om for eksempel penger, hus og jobb.

De fleste takler fint at retningen på to av påstandene skiller seg fra de andre, ved at høy verdi på skala endres fra negativt til positivt.

Flere kommenterer at skala er bedre enn 11p, både med hensyn til bredde og tekst fremfor tall. En sier imidlertid at hun oppfatter forskjellen mellom "enig" og "helt enig" som liten, hun ønsket seg "litt enig" eller "nokså enig" som forløperen til helt enig.

XX. Hvor enig eller uenig er du i følgende påstander?

	Helt uenig	uenig	Verken uenig eller enig	Enig	Helt enig
Man bør sette hensynet til andre foran egne ønsker	☐	☐	☐	☐	☐
Vi bør løse problemene i vårt eget land før vi bruker penger på å hjelpe folk i andre land	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg savner endel materielle goder for å kunne leve slik jeg ønsker	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg liker å prøve alt som gir meg et rikere indre liv	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg kunne godt tenke meg en kjedelig jobb, bare den er godt betalt	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet består av 5 påstander som skal rangeres etter hvor enig eller uenig man er i dem.

Påstand 1 om å sette hensynet til andre foran egne ønsker oppleves mer komplisert enn de øvrige. I første spørsmål er «alltid» fjernet – dette ser ut til å ha den virkning at færre/ingen reagerer spontant på at spørsmålet var veldig kategorisk og urealistisk– noe som i sin tur i forrige versjon førte til overdreven negativ rapportering? To sier at de er uenige i påstand 1 med henvisning til at de tar hensyn til seg selv for å kunne være til stede for andre. En bruker analogien om at man skal feste oksygenmasken på seg selv på flyet før man hjelper andre. Den andre er helt klart en person som tar hensyn til andre. I så måte er det uklart om spørsmålet fanger opp egoisme, hvis det er det som er intensjonen.

Påstand 4 skiller seg klart fra de andre med tanke på svarpersonenes reaksjoner. Det påpekes hyppig at "ALT" er et sterkt ordvalg og det er et bredt spekter av hva dette kunne innebære for ulike folk - bruk av hallusinogener, yoga, New age, fallskjermhopp, nye matretter, mindfulness - en sier hun synes det høres veldig alternativt ut, nesten "gudelig". Hennes tolkning ser ut til å gjelde forholdsvis mange svarpersoner, etter eksemplene å dømme. Dette kan ha den effekten at det "presser" svarpersonene til å svare like karikert som de oppfatter spørsmålet alternativt.

Mangler svarskalaen "litt" eller "nokså" akkurat som det forrige? En svarperson opplyser at hun selv om det ikke står, bruker skalaen som om det skulle stå litt/nokså. Uten denne tilpasningen blir avstanden mellom de ulike punktene for ujevn.

Spørsmålet blir oppfattet som et spørsmål om moral og holdninger, samt grad av egoisme. Flere påpeker at de synes det virker tilfeldig hvilke påstander som står der, de fremstår som karikerte, populistiske, en mener sågar de er med for å "ta Frp-erne" - da spesielt de to første. Det blir også påpekt flere ganger at de to første påstandene har lite med svarpersonenes livskvalitet å gjøre. Flere påpeker at dette er viktige spørsmål, greit/lett å svare på for de fleste.

T24-29. Hvor viktig er følgende for deg?

	Ikke viktig i det hele tatt		Mindre viktig		Verken viktig eller ikke viktig		Viktig	Svært viktig
Å ha råd til å kjøpe noe til deg selv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Å være til stede for andre	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ha en framgangsrik karriere	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ha et lykkelig ekteskap/forhold	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ha barn	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Å være politisk og/eller sosialt engasjert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet er helt nytt og ikke testet tidligere. Det er 6 forhold som skal rangeres i forhold til hvor viktige de er for svarpersonene. Et spørsmål testene skulle belyse var hvordan folk forholder seg ulikt til spørsmålene avhengig av om de for eksempel er i et forhold, har barn eller ikke. For eksempel kan man tenke seg at personer som har barn gjør andre vurderinger enn dem som ikke har barn, og at personer som ikke er i et forhold eller ekteskap svarer med et annet grunnlag enn dem som er i et forhold eller ekteskap.

Forhold 1: Når det gjelder første moment, innbyr formuleringen "noe" til tolkning. Flest nevner mat og drikke, ting det er behov for. En svarperson har livskvalitet som bakteppe og tenker på ting å kjøpe som direkte har en positiv effekt for livskvaliteten for eksempel nye, komfortable klær som får henne til å føle seg bedre. Denne tolkningen synes imidlertid lite utbredt.

Forhold 3: Flere svarpersoner påpeker at det er viktigere med trygg karriere, heller enn framgangsrik. Observasjonene tyder på at framgangsrik karriere er forbundet med risikovillighet.

Forhold 4 og 5: Spørsmål om ekteskap/forhold og barn medfører noe usikkerhet hos flere svarpersoner som ikke er i forhold, og/eller ikke har barn. Hvordan er det meningen at disse skal forholde seg til spørsmålene? En sier - "jeg har barn, derfor er det viktig". En annen sa at det ikke gir mening å svare når en ikke har barn. Spørsmålet er ikke så godt tilpasset ulike livsfaser og livssituasjoner.

Forhold 6: Det påpekes videre at folk gjerne tenker ulikt om hvor viktig sosialt vs. politisk engasjement er – en sier hun synes det var vanskelig å svare på fordi hun synes at sosialt engasjement er veldig viktig, mens politisk engasjement er det ikke.

En svarperson påpeker at det er «voksenspråk» i dette spørsmålet og aktualiserer med dette at spørsmålene om karriere, forhold og barn ikke er relevant for svært mange i utvalget. Relevans forutsetter at man er i jobb, har partner og barn. Flere påpeker andre viktige(re) momenter som å kunne kjøpe noe til andre/egne barn, naturopplevelser, kontakt med dyr og tidsklemme. De fleste sier likevel at det er greit å svare på disse.

Spørsmålet ser ut til å gi informasjon om hva folk synes er viktig, generelt sett, men har ingen tydelig kopling til hvordan disse holdningene henger sammen med deres egne liv? Dersom man rangerer politisk/sosialt engasjement som svært viktig - betyr det da at man selv er svært aktiv, eller at man skulle ønske man var det, men kanskje ikke har anledning? Flere svarpersoner påpeker problemet med livsfaser - hvilken fase skal de svare for?

Når det gjelder svarskala virker ikke denne helt optimal. Venstre og høyre side av skalaen tilsvarer ikke hverandre. Burde det heller stå "nokså viktig" og "svært viktig" heller enn "viktig" og "svært viktig"? Det bør gjøres en vurdering med hensyn til optimalisering av skala for å sørge for lik avstand mellom punktene.

Helse

De neste spørsmålene handler om helsen din.

OM1. Hvordan vurderer du din egen helse sånn i alminnelighet?

1. Svært god
2. God
3. Verken god eller dårlig
4. Dårlig
5. Svært dårlig?

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Dette er et mye brukt helsespørsmål. Det anføres at flere respondenter nøler litt før de svarer. Dette skyldes trolig at det er første spørsmål i en ny bolk. Flere personer med innvandrerbakgrunn sliter med å forstå "i alminnelighet". Følgelig kan andre formuleringer vurderes, f.eks. "generelt" eller "alt i alt"?

SKH8. Hvor fornøyd er du med din fysiske helse?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Det gjøres oppmerksom på at flere personer med innvandrerbakgrunn ikke klarte å skille mellom fysisk og psykisk helse. En av dem oppgir at "mental" ville være lettere å forstå enn "psykisk".

SKH9. Hvor fornøyd er du med din psykiske helse?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Se SKH8.

OM2-OM3. (PHQ-2) Hvor ofte har du vært plaget av ett eller flere av de følgende problemene i løpet av de siste 14 dagene?

	Ikke i det hele tatt	Noen dager	Mer enn halvparten av dagene	Nesten hver dag
Lite interesse for eller glede over å gjøre ting	☐	☐	☐	☐
Følt deg nedfor, deprimert eller fylt av håpløshet.	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Referanseperioden er fra tidligere versjon spesifisert fra siste 2 uker, til siste 14 dager. Flere svarpersoner er tydelig usikre på første problem «lite interesse for eller glede over å gjøre ting». Årsaken til usikkerheten er flere – en sier usikkerheten stammer fra en ikke-representativ siste 14 dagers periode, en annen at formuleringen «gjøre ting» var uklar og at han var usikker på hvilke «ting» dette kunne være. Andre problem var greiere å forholde seg til.

Teknisk sett er nokså komplekst oppbygd med to eller-formuleringer, en i selve spørsmålet, samt en i hvert av problemformuleringene. Dette bidrar til å gjøre spørsmålet vanskeligere for svarpersonene. Det ville trolig være en bedre løsning å dele spørsmålet i to separate spørsmål. Dette ville gjøre svaroppgaven enklere. Det er teknisk sett lite å hente på å bruke tabellformat på et spørsmål som dette med kun to svaroppgaver.

Enkelte svarpersoner forklarte også at de ikke fant svarskalaen optimal. Den har kun 4 punkter og blir for enkelte for unyansert - det er for stor avstand mellom enkelte svaralternativ, noe som resulterer i problemer med å finne et svaralternativ som reflekterer eget standpunkt. Språklig sett er kombinasjonen «hvor ofte» i spørsmålsformuleringen og dager i svarskalaen ikke optimal? Hvor ofte passer ikke overens med angivelse av antall dager.

OH11. Har du noen langvarige sykdommer eller helseproblemer? Ta også med sykdommer eller problemer som er sesongbetonte eller som kommer og går.

1. Ja
2. Nei

Analyse: Det er individuelt hvordan folk tolker "langvarig" samt «helseproblem». Det ser ut til at de fleste tar med alt som kan tas med av diverse helseplager. Den hyppigst nevnte sykdommen/helseproblemet er allergi. Av og til blir folk usikre på om "vanlige" plager som allergi skal tas med, de aller fleste krysser likevel av for ja. To personer påpeker at de kun tar med det de kan dokumentere at de har - dermed velger en å rapportere JA fordi han har fått en diagnose, den andre NEI på grunn av manglende dokumentasjon.

Formuleringen "eller helseproblemer" gjør at forskjellen mellom OH11 og det neste spørsmålet OH12 viskes ut - en svarperson spør sågar hva som er forskjellen mellom disse. Etersom begge spørsmålene skisserer to alternativer for å kvalifisere til et ja-svar, er det totalt 5 situasjoner man ber om informasjon om på disse spørsmålene: langvarige sykdommer, langvarige helseproblemer, funksjonshemming, plager som følge av skade eller plager som følge av sykdom. I særdeleshet kan «langvarig sykdom» og «plager som følge av sykdom» fremstå som nokså like.

Det kan ikke utelukkes at formuleringen «helseproblemer» har en avskrekkende effekt. Mange mennesker ønsker ikke å fremstå som problemorienterte, og kan dermed underrapportere som følge av ønsket om å fremstå som løsningsorientert eller ressurssterk? En svarperson sier «det gjelder å gjøre det beste ut av det».

OH12. Har du funksjonshemming eller plager som følger av skade eller sykdom? Ta også med plager som kommer og går.

3. Ja
4. Nei

Analyse: Teknisk sett er spørsmålet uheldig komponert med to «eller» i selve spørsmålsformuleringen. Spørsmålet er egentlig 4 spørsmål i 1. Har du funksjonshemming som følge av skade? Har du funksjonshemming som følge av sykdom? Har du plager som følge av skade? Har du plager som følge av sykdom?

Noen tolkningsproblemer observeres. Folks vurdering av hva som skal med og ikke varierer. Observasjoner fra testingen antyder at det er mer underrapportering enn overrapportering. Flere svarpersoner ser ut til å vektlegge ordene "funksjonshemming", samt "plager" og "skader" - er dette ord som bidrar til at folk rapporterer mindre enn de ville rapportert ved bruk av mer nøytral terminologi? En svarperson plages av pollenallergi, men definerer det som ikke relevant her.

En ung kvinne sier at hun har vondt i kneet, men ikke så veldig. "Ikke akkurat funksjonshemming, nei ... Type funksjonshemming, det er jo mer sånn kneskade som jeg har da. Kneskaden kom i fjor. Har annen sykdom også, en slags

stoffskiftesykdom. Tolker det slik at dette spørsmålet skal fange opp store plager, ikke litt vondt i hodet eller kneet - det er ikke en PLAGE. Kneskaden kommer og går. Når det kun er mulig å svare ja eller nei, svarer jeg nei».

Hvis OH11=1 og/eller OH12=1:

OH13. Skaper noe av dette begrensninger i å utføre alminnelige hverdagsaktiviteter?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Fra tidligere spørsmål i skjemaet har man erfart at ordet «alminnelige» ikke er like lett å forstå for alle. I testingen erfares problemer med svarangivelse for en person - hun svarer nei, men opplyser at hun opplever noen begrensninger. Ettersom hun måtte velge ja eller nei, altså ingen kategori for eksempel for "noen" valgte hun heller nei enn ja. En annen svarperson sier nei, til tross for klare begrensninger - hun begrunner sitt svar med at hun jo tilpasser seg sin livssituasjon. Hun unngår dermed aktiviteter hvor hun opplever begrensninger. Observasjonen støttes av tidligere testerfaringer fra liknende spørsmål om aktivitetsbegrensninger. Man tilpasser seg og begrensningene opphører.

En person, som har vært utsatt for trafikkulykke, synes det er vanskelig å svare ja eller nei. Det hender nemlig at skaden forårsaker hindringer, men det er kan gå lang tid mellom hver gang. I sommer skapte den problemer slik at hun ikke turte kjøre bil, men det gjør ikke det i dag. Problemene kommer og går med uregelmessige intervaller. Svarer hun nei, vil det virke som skaden ikke skaper begrensninger. Det kan ev vurderes å spørre om «hvor ofte» eller «I hvilken grad» dette skaper begrensninger. Det er altså et gjentakende problem i testintervjuene at dikotomien ja/nei blir for kategorisk for svarpersonene.

Hvis OH13=1

OH14. Har disse begrensningene vart i seks måneder eller mer?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Hvis OH14=1

OH15. Vil du si at du opplever store begrensninger eller noen begrensninger?

1. Store begrensninger
2. Noen begrensninger

Analyse: Denne testrunden avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Det kan imidlertid vurderes å øke antall svaralternativer, slik at også for eksempel «små begrensninger» er med.

De neste spørsmålene handler om symptomer og smerter.

OH16-OH17. Når det gjelder varige og tilbakevendende plager, har du i løpet av de siste 3 månedene hatt noen av følgende plager?

	Ja	Nei
Smerter i kroppen?	☐	☐
Hodepine eller migrene?	☐	☐

Analyse: Opprinnelige eksempler på type smerter i kroppen er fjernet fra første spørsmål, med den hensikt å ikke snevre inn svarpersonenes tolkningsrom. Få observasjoner fra testene tyder på at første del av spørsmålet «når det gjelder

varige og tilbakevendende plager», blir viet spesielt stor oppmerksomhet ei heller lager problemer for svarpersonene. En svarperson forklarer at han ikke har opplevd smerter eller plager av denne typen som har vært tilbakevendende eller varige, svarer derfor nei. For denne personen hadde introduksjonen på spørsmålet avgjørende effekt for valgt svar.

Det er foreslått å dele dette spørsmålet i to separate spørsmål med egne oppfølgingsspørsmål (OH18). I tilfeller hvor personer svarer ja på begge plager, får man anledning til å angi styrken på smerten hver for seg heller enn som et samlemaal. Dette vil innebære en klar forbedring. Det påpekes videre at det er lite å hente på om å bruke tabellformat på et spørsmål om dette, med kun to svaroppgaver.

Det kan vurderes å lage spørsmål hvor forutsetningen er innarbeidet i selve spørsmålet, for eksempel «Har du i løpet av de siste 3 månedene hatt varige eller tilbakevendende smerter i kroppen?», og tilsvarende for hodepine eller migræne. Dette vil bidra til at flere respondenter får med seg hele spørsmålsformuleringen og dermed utsettes for det samme stimuli før de skal svare på spørsmålet.

Ettersom "smerter i kroppen" strengt tatt også inkluderer hodet, bør kanskje rekkefølgen snus for å gjøre unna hodepine/migræne først, dernest smerter i kroppen? En svarperson sier «kroppen» er for generelt og bør spesifiseres.

Hvis OH16=1 eller OH17=1.

OH18. Hvis du tenker på de siste 4 ukene, hvor sterke smerter har du hatt?

1. Ingen
2. Veldig milde
3. Milde
4. Moderate
5. Sterke
6. Veldig sterke

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Kan det likevel være grunn til å tro at begrepene brukt i svarskaalen tolkes svært subjektivt?

Finnes det mer objektive mål på smertestyrke, som for eksempel om det har forhindret nattesøvn, bidratt til å at man har måttet bruke medisiner, latt være å gå på jobb etc.? Alternativt kunne spørsmålet blitt fulgt opp med konkrete konsekvenser som medisiner, søvnangel, sykmelding etc.

Tannhelse

OH42. Har du i løpet av de siste 12 måneder hatt behov for å gå til tannlege uten å gjøre det?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Denne runden med tester avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Det er imidlertid tidligere observert flere alternative tolkninger av «behov». Behov for å gå til tannlege er relativt og avhengig av den enkeltes subjektive vurdering). «Behov» kan for eksempel tolkes som resultat av konkret smerte eller ubehag, men også som resultat av at det er lenge siden tennene er blitt kontrollert.

Hvis OH42=Ja

OH43. Hva var hovedgrunnen til at du ikke gikk til tannlege?

1. Økonomiske årsaker
2. Hadde ikke tid (arbeid, omsorgsforpliktelser)
3. Problemer med transport
4. Lang venteliste
5. Redd for tannlege/undersøkelse/behandling
6. Ville se om problemet ble bedre av seg selv
7. Kjente ikke noen god tannlege/behandler
8. Andre årsaker

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Mental helse

SEH4. (WEMWBS) Nå følger noen utsagn om følelser og tanker. På hvert utsagn skal du kryss av for det som best beskriver din opplevelse de siste 14 dagene.

	Ikke i det hele tatt	Sjelden	En del av tiden	Ofte	Hele tiden
Jeg har vært optimistisk med hensyn til fremtiden	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt meg nyttig	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt meg avslappet	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt interesse for andre mennesker	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har hatt overskudd	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har håndtert problemer godt	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har tenkt klart	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har vært fornøyd med meg selv	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt nærhet til andre mennesker	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt meg selvsikker	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har vært i stand til å ta egne avgjørelser	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har følt meg elsket	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har vært interessert i nye ting	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har vært i godt humør	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Dette spørsmålet er formulert som en instruks, ikke som spørsmål. En spør hva som er forskjellen på mental (her) og psykisk (tidligere i skjemaet) helse? Er begrepene brukt ulikt med hensikt?

Med noen få unntak sier de fleste at 14 dager er en grei referanseperiode. En svarperson glemte hva som hadde skjedd de siste 14 dagene (han hadde vært på ferie en av de to ukene) og svarte på generell «vanligvis» basis, en annen glemte at det stod 14 dager og svarte på nåsituasjonen. Ellers oppgir folk at det er greit å svare for 14 dager selv om det ikke blir helt nøyaktig. Det blir rapportert for en generell vurdering av den siste tida.

Utsagn 2 – flere påpeker at det er vanskelig å svare på hvor nyttig man har følt seg uten at det er spesifisert om det gjelder jobb eller fritid.

Utsagn 3 – fungerer greit for de fleste. I likhet med forrige utsagn er det for enkelte ønskelig å skille mellom jobb og privatliv. Kan tolkes som et spørsmål om man har mye eller lite å gjøre på jobb. En svarperson forklarer at han jobber i reiselivsbransjen som nå har høysesong fremover og at det derfor vil være lite anledning til å slappe av på jobben. Ergo gir han en lav score.

Utsagn 4 – det kan tolkes ulikt hva slags interesse det siktes til her. En spør om det for eksempel er kjærlig interesse, forelskelse eller annen interesse?

Utsagn 5- overskudd problematiseres flere ganger - en ung innvandrere tolker det som et spørsmål om penger – hvorvidt han har spart eller ikke. En annen ung innvandrere vet ikke hva det betyr og spør etter en forklaring av ordet.

Utsagn 8 g 10 - tolkes svært likt av flere som påpeker at særlig disse to (fornøyd med meg selv + selvsikker) er overlappende. En svarperson sier:

"Det var bare det at det hadde kanskje gått an å spisse spørsmålet litt sånn, fordi når man må svare på så sjukt mange spørsmål som på en måte omhandler det samme, så mister man litt ... man bare svarer uten å tenke seg om" (jente, 25)

Sitatet viser hvordan det å holde antall spørsmål nede, kan bidra til å holde respondentenes oppmerksomhet oppe.

De fleste finner skalaen ok. En «savner» 11punkts skalaen og sier det er for lite avstand mellom de 3 midtre kategoriene her. Mange svarpersoner uttrykker imidlertid preferanse for denne skalaen fremfor den mer avanserte 11 punkt skalaen. Skalaen «sjelden» «ofte» osv., kan ofte tolkes nokså subjektivt. Ofte for en person, er ikke nødvendigvis det samme for en annen person. En mer konkret svarskala ville trolig gitt mer objektiv informasjon. Da overlates vurderingen av for eksempel hvor ofte som tilsvarende «ofte» til de som skal analysere dataene etterpå. På den måten sikres en felles forståelse av «ofte» til forskjell fra at denne vurderingen skal tas av hvert enkelt individ som svarer på undersøkelsen. Denne antakelsen støttes av observasjoner fra andre spørsmål med tilsvarende skala.

OH21-OH30. (HSCL-10). Nedenfor følger ulike plager og problemer som man av og til kan ha. Hvor mye har hvert enkelt problem plaget deg i løpet av de siste 14 dagene?

	Ikke plaget	Litt plaget	Ganske mye plaget	Veldig mye plaget
Matthet eller svimmelhet	☐	☐	☐	☐
Plutselig frykt uten grunn	☐	☐	☐	☐
Stadig redd eller engstelig	☐	☐	☐	☐
Følelse av å være anspent eller oppjaget	☐	☐	☐	☐
Lett for å klandre deg selv	☐	☐	☐	☐
Søvnproblemer	☐	☐	☐	☐
Følelse av håpløshet med tanke på fremtiden	☐	☐	☐	☐
Nedtrykt eller tungsindig	☐	☐	☐	☐
Følelse av ensomhet	☐	☐	☐	☐
Følelse av at alt er et slit	☐	☐	☐	☐
Følelse av å være unyttig	☐	☐	☐	☐
Nervøsitet eller indre uro	☐	☐	☐	☐
Mye bekymret eller urolig	☐	☐	☐	☐

Analyse: Formuleringen «plager og problemer» kan tolkes som verdiladede begreper og det er mulig at ordvalget gjør at enkelte underreporterer sine opplevelser sammenlignet med hva de ville rapportert dersom det f. eks. stod opplevd, erfart el.?

I likhet med på det forrige spørsmålsbatteriet oppgir svarpersonene at 14 dagers referanseperiode fungerer fint. Se forrige spørsmål for utdyping.

En svarperson leser kun første nøkkelord på hvert spørsmål før han går videre for å svare. Det innebærer at han kun forholder seg til første del av følelsene som skal rangeres – for eksempel blir «nervøsitet eller indre uro», kun et spørsmål om «nervøsitet». Inntrykket er at denne noe lettvinde måten å forholde seg til spørsmålene på eskalerer ettersom han kommer lenger ut i undersøkelsen. Kan være en tretthetseffekt som følge av mange spørsmål?

Følelsen av repetisjon/overlappende problem finner man også her. Flere påpeker at de blir spurt om det samme flere ganger, for eksempel uro, urolig, redd, frykt.

Problem 3 – «stadig» redd eller engstelig. Er formuleringen optimal med premisset «stadig» innbakt? Dersom man stadig er redd eller engstelig, er det da mulig at man finner det ikke plagsomt?

Problem 4 - En ung person med innvandrerbakgrunn forstår ikke "oppjaget".

Problem 12 – Nervøsitet eller indre uro. Dette problemet har ikke vært med i testene tidligere. Det påpekes av enkelte svarpersoner at det har store likheter med andre problemer på lista, for eksempel urolig, redd, frykt.

Problem 13- er det hensiktsmessig å inkludere forsterkningen «mye» i formuleringen? Hvorfor kreves «mye» bekymring eller uro, men ingen spesifikk hyppighet eller utbredelse på de andre problemene?

En person sier hun synes tilbudt skala er for "trang" og savner spesielt alternativ for "sjelden" mellom alt 1 og 2, hhv ikke og litt plaget.

Overordnet virker det som at svarpersonene synes det går greit å svare på disse spørsmålene. Det har kanskje sammenheng med at de svært ofte besvares med «ikke plaget». En lite differensiert skala som her, kan sammen med bruk av «plaget» i spørsmålsteksten, føre til lav rapportering av nevnte plager/problemer.

Subjektiv livskvalitet

Nå følger noen spørsmål om hvordan du har følt deg den siste tiden.

SM3-SM14a. Tenk på de siste 7 dagene. Hvor ofte opplevde du å ...?

	Ikke i det hele tatt										Hele tiden	Vet ikke/kan ikke svare
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9		
være glad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være bekymret	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være nedfor eller trist	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være irritert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være ensom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være engasjert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være rolig og avslappet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være engstelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være sint	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være lykkelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være redd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være stresset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være sliten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kjede deg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle subjektiv livskvalitet. Spørsmålsformuleringen er kraftig rasjonalisert og webtilpasset fra opprinnelig versjon til siste utgave.

Referanseperiode på 7 dager, se neste spørsmål for beskrivelse. NB: Kun en versjon av SM3-14 skal være med i den endelige undersøkelsen. Her er 2 versjoner lagt etter hverandre for å teste effekter av ulike referanseperioder.

Ingen av følelsene på lista virker spesielt vanskelige i seg selv. Tidligere i testingen er det imidlertid observert at «ekstreme» beskrivelser som for eksempel «lykkelig» og «følt meg elsket» vekker reaksjoner hos svarpersonene. Når det gjelder å «være

sliten» spør en svarperson om bekreftelse på at sliten etter trening ikke skal regnes med?

Flere svarpersoner oppgir her at de finner skalaen vanskelig, noen påpeker også at skalaen er unødig bred. Flere sier skalaen krever komplisert omregning med tanke på at det handler om siste 7 dager som skal matches med 11p skala. En mener skalaen bør gå til 7 ettersom det er 7 dager. Det er ikke et ubetydelig antall svarpersoner som stiller seg bak kritikken mot skalaen. Noen spør også om det er antall ganger som skal rapporteres eller om det skal regnes om til %? Observasjoner fra testingen viser tydelig at det er vanskelig for svarpersonene å avgi et rimelig presist svar på spørsmålene. Dette er den eneste 11p skalaen som tilbyr alternativ for «vet ikke.» De fleste så det imidlertid ikke/hadde ikke behov for det. En ungdom sa at han tenkte i 5 punkt skala og ganget med 2 for å avgi svar.

SM3-SM14b. Tenk på (dagen) i går. Hvor stor del av tiden opplevde du å ...?
Svar så godt du kan selv om det ikke var en typisk dag.

	Ikke i det hele tatt							Hele tiden			
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
være glad	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være bekymret	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være nedfor eller trist	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være irritert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være ensom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være engasjert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være rolig og avslappet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være engstelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være sint	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være lykkelig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være redd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være stresset	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
være sliten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kjede deg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Fjerne ( ) rundt «dagen». Informasjon i parentes bør unngås så langt det er mulig.

Dette spørsmålet er identisk med det forrige, men med en litt annen formulering. Her spør man «hvor stor del av tiden» i stedet for «hvor ofte» som er formuleringen benyttet i forrige spørsmål.

Hovedforskjellen på dette spørsmålet og det forrige er referanseperioden som her er dagen i går i stedet for siste 7 dagene som i det forrige spørsmålet. Det varierer hvorvidt folk foretrekker 7 dager eller i går - det går fint å svare for begge perioder. De fleste sier det er lettest å svare for i går, ettersom det er lettest å huske. I går blir mest presist og svarpersonene oppgir at de forholder seg aktivt til hvordan akkurat dagen i går var. Flere påpeker at deres livskvalitet kommer bedre til uttrykk ved en lengre referanseperiode. Med 7 dagers referanseperiode påpekes det, utjevnes spesielle dager som følge av f.eks. ferie eller sykdom. Ubehaget som enkelte føler på ved å rapportere for i går når den dagen ikke var en typisk dag, unngås oftere med 7 dagers referanseperiode. Observasjoner fra testingen tyder på at de aller fleste svarpersonene forholder seg aktivt også til 7 dagers referanseperiode, mens med 14 dagers periode som er brukt på tidligere spørsmål, oppgir svarpersonene at de ikke lenger tenker konkret gjennom de siste 14 dagene men svarer for en mer generell «den siste tiden» o.l. Rapporteringen ser altså ut til å bli mer og mer generell, jo lengre referanseperioden er. Det ser ikke ut til å være noe stort problem å huske og relatere seg til både i går og siste 7 dager. Jo kortere og nærere dess mer presist for perioden, men i noen tilfeller likevel riktigere med lengre referanseperiode?

Flere påpeker at det er mye repetisjon her. En hopper over hele som om i går fordi han ikke "gidder å fylle inn akkurat det samme en gang til". En svarperson leser ikke spørsmålsteksten om i går, og svarer dermed på nøyaktig det samme spørsmål to ganger inntil moderator gjør han oppmerksom på dette. Han trodde rekkefølgen på følelsene varierte, la ikke merke til andre forskjeller. Revurder plassering av de store batteriene rett etter hverandre. Denne innplasseringen bidrar trolig til økt tretthetseffekt (selv om ett av spørsmålbatteriene tas ut av det endelige skjemaet). Samtidig er disse kanskje enklere å få med seg når de står samlet som her heller enn hver for seg?

Svarkskalaen er den samme som i forrige spørsmål. En understreket at formuleringen "hvor stor del av tiden" passer bedre til skalaen, sammenliknet med «hvor ofte». Formuleringen «hvor ofte» misforstås lettere og det er lett for at svarpersoner med den formuleringen ledes an til å vurdere hvor mange ganger en følelse har oppstått i løpet av referanseperioden. Observasjoner fra testingen viser at folk forholder seg ulikt til skalaer, kanskje spesielt så spesialiserte skalaer som I1p. For eksempel bruker en svarperson skalaen som dikotom - han svarer lavest for "nei", 9 eller 10 for "ja", bruker ikke nyansene i mellom. En svarperson resonnerer likt som de fleste andre, men legger seg likevel nærmere midten på skalaen på de aller fleste spørsmålene. Det er også antydning til at personer med innvandringsbakgrunn er mer tilbøyelig til å benytte seg av ytterpunktene på skalaen, altså 0 og 10. Flere svarpersoner uten innvandringsbakgrunn sier uopppfordret at det «er jo ingen som svarer SÅ ekstremt» om ytterpunktene. En ung kvinne ordlegger seg slik: «Jeg får ikke meg selv til å velge ytterpunktene. Selv om jeg var ganske glad i går, var det likevel ikke mer enn 8.» Dette er en klar tendens, også erfart tidligere i testserien.

Det er lagt til en instruksjon om «svar så godt du kan, selv om (...)» Observasjoner fra testingen tyder på at det ble færre merknader om at det var ukomfortabelt å svare for en dag som ikke er representativ for ens liv.

Sosialt fellesskap

De neste spørsmålene handler om ditt sosiale liv og forhold til andre.

OM6. Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre?

Kan ikke være for forsiktig									Folk flest er til å stole på	
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Spørsmålet er testet ved flere anledninger tidligere og viser at mange opplever spørsmålet som krevende å svare på. Flere svarpersoner nøler litt ved besvarelse av spørsmålet og flere har behov for å lese spørsmålet flere ganger. I tillegg til at selve spørsmålsformuleringen er tung, kan det være flere årsaker til dette. Folk gjør ulike vurderinger før svaralternativ velges, selv om de fleste ender på høyre side av skalaen. Av de som legger seg på midten, sier noen at de legger sammen kjente - som de stoler på - og ukjente - som de ikke stoler på - og dermed ender midt på treet. Andre svarer midt på treet og sier "det er 50/50 sjanse det". Til slutt er det også noen som ligger midt på treet og forklarer at de er enig i at folk flest er til å stole på og at man også må være forsiktig, dermed svar midt på skalaen. Fra tidligere testing vet man at dette spørsmålet kan være utsatt for sosialt ønskerverdige svar (upublisert SSB-notat fra testing av levekårsspørsmål 2017). I praksis innebærer dette at folk trolig legger seg lengre til høyre på skalaen fordi man synes

man ideelt sett burde stole på folk, mens realiteten kanskje er en annen? Denne effekten forsterkes trolig av testsituasjonen og kan reduseres noe ved svargivning på web.

OM4: Hvor mange står deg så nær at du kan regne med dem hvis du får store personlige problemer? Regn også med nærmeste familie.

1. Ingen
2. 1 eller 2
3. 3 til 5
4. 6 eller flere

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Tilsvarende spørsmål er testet tidligere, men da med avgrensning til personer utenfor egen husholdning. Flere svarpersoner trenger noe tid til å fremhente relevant informasjon, samt vurdere denne for å komme frem til et rimelig svar. Flere svarpersoner angir først ett svar, men endrer til et annet svar etter å ha tenkt seg nøyere om. En av årsakene til denne usikkerheten er at hvor mange personer man kan regne med avhenger av hvor store de personlige problemene er. Det er ulike tolkninger av "regne med" og "store personlige problemer". En forklarer at han tenker en slik person ville være villig til å gjøre "dramatiske ting", mens andre ikke krever like mye. En annen sier en slik person kan være en å være sammen med dersom man trenger litt trøst eller bare litt selskap.

SKH11. Hvor fornøyd er du med forholdet du har til dine venner?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Det er lagt til «dine» foran venner for å gjøre spørsmålet mer konkret. Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet uavhengig av formulering. Formuleringen «(...) vennene dine» ville kanskje ligget tettere opptil dagligtale? Tidligere i testserien ble det erfart at flere tolkninger er mulig når det gjelder «forholdet», for eksempel hvor ofte man er sammen, kvaliteten på samværet etc.

OM5. Hvor ofte er du sammen med gode venner?

1. Omtrent daglig
2. Omtrent hver uke, men ikke daglig
3. Omtrent hver måned, men ikke ukentlig
4. Noen ganger i året
5. Sjeldnere enn hvert år
6. Har ingen gode venner

Analyse: Sjeldnere enn hvert år (alt5) og «har ingen» (alt6) er vel omtrent det samme, innvender en svarperson. Skoleelever svarer typisk omtrent daglig ettersom de er sammen med venner på skolen. Dersom man ønsker å skille på dette, kan man for eksempel vurdere å legge til «på fritiden»?

SK10_0. Har du barn?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Hvis IO har barn/bor sammen med barn

SKH10. Hvor fornøyd er du med forholdet til [ditt/dine] barn?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Denne testrunden avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Tidligere i testserien erfarte man at spørsmålet oppleves som greit av de fleste svarpersonene. For svarpersoner med flere kull med barn, med varierende forhold kan det være vanskelig å gi et gjennomsnitt.

OH76. Er du ...

1. Gift/i partnerskap
2. Samboende
3. Har kjæreste (som du ikke bor sammen med)
4. Enslig

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Hvis OH76=1,2,3

SKH12. Hvor fornøyd er du med forholdet til din partner?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

OH81. Hvilket kjønn føler du deg seksuelt tiltrukket av? Vil du si..

1. At du kun føler deg tiltrukket av menn
2. At du både føler deg tiltrukket av menn og kvinner
3. At du kun føler deg tiltrukket av kvinner
4. Føler ikke seksuell tiltrekning til noen
5. Vet ikke
6. Ønsker ikke å svare

Analyse: Her sleit flere svarpersoner med å finne riktig svar. Det er lange tekster som flere synes ble for detaljert. Hva med forenkling i retning av menn, kvinner, menn og kvinner, ingen?

Spørsmålene om legning er forsøkt innplassert 2 ulike steder i skjemaet - først helt til slutt, dernest på slutten av sosiale relasjoner. Innplasseringen her virker bedre enn på slutten av skjemaet.

Hvis (IO er kvinne og OH81 = 2 eller 3) eller (IO er mann og OH81 = 1 eller 2):

OH82. Regner du deg selv for å være homofil eller lesbisk, bifil eller heterofil?

1. Homofil eller lesbisk
2. Bifil
3. Heterofil
4. Nei, ingen av delene
5. Vet ikke
6. Ønsker ikke å svare

Analyse: Flere svarpersoner sliter med å finne riktig kategori her - flere svarer (trolig) feilaktig "ingen av delene" og noen sier "jeg er ikke homofil, er jeg heterofil da? Det er ingen opplagt forklaring på hvorfor dette skjer. Svarpersonene selv har ingen enhetlig forklaring. Enkelte sier at de «så ikke at det stod der»,

andre blir selv overrasket over hvordan de kunne unngå å finne det riktige svaralternativet. En forklaring kan være rekkefølgen alternativene er presentert i, at denne «skjuler» det vanligste svaralternativet som ligger lenger ned på lista. Det kan også være at det første svaralternativet «homofil eller lesbisk» bidrar til at svarpersoner som ikke er homofile eller lesbiske får inntrykk av at dette ikke angår dem og dermed ser etter et alternativ for dette og ender opp med å svare «nei, ingen av delene». En siste mulighet kan være problemer med å forstå ordet «heterofil», selv om ingen observasjoner fra testingen antyder at det er et problem. En svarperson påpeker at transpersoner mangler.

Livshendelser

OH1-9. Har noe av det følgende hendt deg i løpet av de siste 2 årene:

	Ja	Nei
opplevd et samlivsbrudd (skilsmisse/separasjon, opphør av samboer- eller partnerskap)	☐	☐
mistet noen nære i dødsfall	☐	☐
hatt alvorlige økonomiske problemer	☐	☐
selv vært utsatt for en alvorlig fysisk sykdom eller skade	☐	☐
OH5. opplevd at en av dine nærmeste har vært alvorlig syk eller blitt utsatt for skade	☐	☐
OH6. blitt utsatt for fysisk vold	☐	☐
OH7. blitt utsatt for trussel om vold som var så alvorlig at du ble redd	☐	☐
OH8. blitt kuet, fornædret eller ydmyket over lengre tid	☐	☐
OH9. blitt arbeidsledig	☐	☐

Analyse: Spørsmålet om livshendelser har gjennomgått flere endringer i testseriens løp, både når det gjelder rekkefølge og formuleringer. Referanseperioden ble endret fra 12 måneder til 2 år etter innledende faser av testingen. Bakgrunnen for dette var erfaringer fra eksplorerende intervju som tydeliggjorde at hendelsene på lista har effekt på folks livskvalitet langt utover 12 måneder. En svarperson forklarte at hun fremdeles opplever å være i et samlivsbrudd selv om initiativet til dette, og bruddet startet langt tidligere enn referanseperioden klarte å fange opp.

De aller fleste svarpersonene har opplevd en eller flere av hendelsene på lista. Det er ikke lett å finne optimal lengde på referanseperiode når det gjelder dette spørsmålet. Er perioden for kort, faller viktige hendelser utenfor. For lang referanseperiode reduserer presisjon samt hendelsenes innflytelse på folks livskvalitet. Også etter utvidelsen av referanseperioden til 2 år, mener flere svarpersoner at perioden er for kort ettersom flere av hendelsene er alvorlige nok til å ha konsekvenser for livet og livskvaliteten langt utover en 2 års periode.

Hendelse 1 – opplevd samlivsbrudd. Hos flere unge svarpersoner skaper spørsmålet hodebry og flere bruker tid på å vurdere hva et samlivsbrudd innebærer. Flere lurer på om opphørte kjærestereelasjoner kvalifiserer, men alle ender opp med å legge til grunn en tolkning som krever at man har vært gift eller i samboerskap. Personer som hadde opplevd samlivsbrudd forklarer at det er vanskelig å tidfeste akkurat når bruddet skjedde. Det oppleves mer som prosess enn som en bestemt hendelse?

Hendelse 2 og 5 – mistet noen «nære» i dødsfall, eller opplevd at noen av «dine nærmeste» har vært utsatt for alvorlig sykdom eller skade. Formuleringene «nære» og «nærmeste» gjør at flere svarpersoner må vurdere nøye hva som er en rimelig tolkning av begrepene. Mange har opplevd en eller begge, avhengig av hvor man trekker grensen for hvem som kan sies å være «nære» og «nærmeste».

Hendelse 5 – sykdom hos nærmeste – en svarperson blir usikker av formuleringen «blitt». Hun forklarer at hun har en kronisk syk mann – kvalifiserer det, eller må

han ha blitt syk i referanseperioden? Hvor alvorlig må det være før det kan kalles alvorlig sykdom?

Hendelse 7 – trussel om vold – en svarperson sier «har du blitt utsatt for trussel om vold, så har du blitt utsatt for trussel om vold» og forklarer at spesifiseringen «var så alvorlig at du ble redd» er unødvendig. Insinuerer formuleringen av man ikke nødvendigvis trenger å bli redd dersom man mottar trussel om vold?

Hendelse 8 – kuert, fornedret, ydmyket. Flere svarpersoner sier de tolker begrepene som sterke, altså at det skal mye til for å kvalifisere til et ja-svar. Noen personer med innvandrerbakgrunn sliter med å forstå «kuert», en uten innvandringsbakgrunn stusser også på ordvalget. En eldre svarperson svarer ja og sier han som yrkesaktiv lærer opplevde dårlig hørsel og påfølgende forståelsesfull behandling fra elever, men likevel latterliggjørende episoder, noe han opplevde som ydmykende.

Hendelse 9 – «blitt arbeidsledig» – ingen nevneverdige negative erfaringer med denne.

Ingen observasjoner tyder på at svarpersonene opplevde at hendelsene overlappet eller at det var vanskelig å skille hendelsene fra hverandre. Noen svarpersoner kommenterer at mobbing ikke er med, men kanskje burde være det. Det samme gjelder større omstillinger i arbeidslivet, påpeker en – man må ikke ha blitt arbeidsledig for at dette skal være viktig.

Kan/bør positive svar på en eller flere av livshendelsene følges opp med flere spørsmål om for eksempel oppfølging, behandling, i hvor stor grad det påvirker livskvaliteten per i dag eller annet?

Arbeidsmiljø

Nå kommer noen spørsmål om arbeid og arbeidsmiljø.

OH77. Utførte du inntektsgivende arbeid av minst 1 times varighet i forrige uke? Regn med arbeid som familiemedlem uten fast avtalt lønn på gårdsbruk, i forretning og i familiebedrift ellers.

- 1. Ja
- 2. Nei

Analyse: Flere svarpersoner sliter med å forstå hva man er ute etter med dette spørsmålet, forklaringen/tekstmengden forvirrer. Forvirringen rammer uavhengig av demografi. Dette er også observert ved tidligere testing av tilsvarende spørsmål.

Hvis OH77=1 eller OH78=1

SKH13. Hvor fornøyd er du med jobben din?

Ikke fornøyd i det hele tatt											Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	0
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Spørsmålet er testet tidligere. Det ble da avdekket at svarpersonene tar et vidt spekter av momenter i betraktning, så som arbeidsoppgaver, arbeidsmiljø, lønnsbetingelser etc.

Hvis OH77=1 eller OH78=1 (gjelder hele bolken om arbeidsmiljø: OH57-OH65)
OH55 Kan du selv bestemme når du vil ta pauser fra arbeidet?

1. Hele eller nesten hele tiden
2. Omtrent tre fjerdedeler av tiden
3. Halvparten av tiden
4. En fjerdedel av tiden
5. Sjelden eller aldri

Analyse: Denne testrunden avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. I denne versjonen er eksempler fjernet «; f. eks. for å strekke på bena eller puste ut på annen måte?» Erfaringen fra tidligere i testserien tyder på at eksemplene var mer villedende enn veiledende (Ref. Del2).

OH56 I hvilken grad kan du påvirke beslutninger som er viktige for ditt arbeid?

1. I svært stor grad
2. I stor grad
3. I noen grad
4. I liten grad
5. I svært liten grad

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

OM12. Står du i fare for å miste arbeidet ditt på grunn av nedlegging, innskrenkning eller andre årsaker i løpet av de nærmeste 3 årene?

1. Ja, på grunn av nedlegging
2. Ja, på grunn av innskrenkning
3. Ja, av andre årsaker
4. Nei
5. Vet ikke

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Tidligere i testserien ble det erfart at det ikke er klart om det er spørsmål om man har grunn til å tro at man kan stå i fare for, eller om det er ens egen opplevelse man skal måle? Med nåværende formulering fremstår dette som et faktaspørsmål, noe også en svarperson påpeker - har folk stort sett informasjon om dette? Dersom det er folks følelser man er ute etter kan dette understrekes ved å spørre om man mener eller opplever at man står i fare for (...)? Opprinnelig formulering inkluderte «Mener du at du (...)», denne er trolig mer hensiktsmessig. Spørsmålet kan også deles i to med ja/nei i første, dernest spesifisering av årsak. For eksempel planlagt avgang, AFP, at man er vikar etc. En slik tilnærming ville gjøre det mulig å luke ut årsaker som ikke er ment å regnes med. Dette ville innebære en klar forbedring.

En svarperson nøler litt før svarer, opplyser at det er fordi hun planlegger sin egen avgang. Hun driver eget selskap og har bestemt seg for å gi seg om 2 år. Det er altså en beslutning hun selv har tatt, men hun tolker det slik at hun skal svare ja, og registrerer "andre årsaker". En annen svarperson svarer også ja, sier det alltid kan komme en annen vikar og ta hennes jobb, men det er ikke noe håndfast som tyder på at det skal skje.

Tolkningen av «miste arbeidet» kan være svært ulik, noe testingen kaster lys over. Det kan i tillegg være uklart om det kvalifiserer til ja-svar dersom man ufrivillig omorganiseres/flyttes til en annen stilling. Burde spørsmålet vært designet på en måte som kunne skille disse fra de som mister jobb helt, altså inntektsgrunnlaget?

OH59. Hvor ofte føler du deg fysisk utmattet når du kommer hjem fra arbeid?

1. Daglig
2. Et par dager i uken
3. Ca. en gang i uken
4. Et par ganger i måneden
5. Sjeldnere eller aldri

Analyse: Spørsmålsformuleringen er endret fra ja/nei til «hvor ofte». Slik henger spørsmålsformulering og svarskala bedre sammen. En svarperson som jobber deltid svarer "hver dag jeg kommer hjem fra jobb", men lurer på hvilket alternativ som da skal brukes. Hvordan skal man bruke svaralternativene dersom man ikke har fulltids jobb? Ingen observasjoner fra testene tyder på at «utmattet» er et vanskelig begrep å forstå.

OH58 Hvor ofte føler du deg psykisk utmattet når du kommer hjem fra arbeid?

1. Daglig
2. Et par dager i uken
3. Ca. en gang i uken
4. Et par ganger i måneden
5. Sjeldnere eller aldri

Analyse: En svarperson støter igjen på problemer med å skille psykisk og fysisk. Han oppfatter det som at det samme spørsmål kommer to ganger etter hverandre.

OH60 Hvordan er mulighetene i jobben din til å utnytte de ferdigheter, kunnskaper og erfaring du har fått gjennom utdanning og arbeid?

1. Svært gode
2. Gode
3. Verken gode eller dårlige
4. Dårlige
5. Svært dårlige

Analyse: Her er det lagt til en ny middelkategori for verken gode eller dårlige. Den nye kategorien tas i bruk av svarpersonene. Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

OH61. Hender det at du blir utsatt for uønsket seksuell oppmerksomhet, kommentarer eller lignende på din arbeidsplass?

1. ja, en eller flere ganger i uka
2. ja, en eller flere ganger i måneden
3. ja, en eller flere ganger i året
4. ja, sjeldnere
5. nei

Analyse: Spørsmålet er formulert som ja/nei, hvilket ikke samsvarer med tilbudte svaralternativ. Her er det lagt til flere svaralternativer for å dekke alle tenkelige situasjoner. Det bør vurderes å dele spørsmålet i to, hvor første spørsmål er ja/nei. Ja-svar følges opp med spørsmål om hvor ofte. En annen fremgangsmåte, ville være å omformulere spørsmålet til «hvor ofte». Man antar med den formuleringen at man har opplevd det, det er bare et spørsmål om hvor ofte. En slik formulering kan føre til høyere (og dermed riktigere?) rapportering.

En svarperson sier hun synes det er et interessant spørsmål, hun opplever en slags gråsoner på sin jobb. Hun sier hun ikke blir krenket av det, men at det for eksempel er mange menn som har plakater av lett-kledde damer på kontoret sitt eller tilsvarende som skjerm-sparer på mobiltelefonen. Hun svarer likevel nei.

Ingen av svarpersonene svarer at dette hender hyppig. For dem som svarer det i den endelige undersøkelsen, er det kanskje urimelig å ikke følge opp med flere spørsmål, om man for eksempel har rapportert dette til en leder, fagforening eller annen tillitsperson på arbeidsplassen? Dette er også et spørsmål som trolig er relevant for personer i en studiesituasjon. Kan et tilpasset spørsmål for studenter være på sin plass? Det er mange alternative oppfølgingsspørsmål, for eksempel om det er kolleger, overordnede eller ikke-ansatte (kunder, klienter etc.) som utsetter en for dette?

OH62. Hvor ofte hender det at kravene på jobben forstyrrer ditt privatliv?

1. Daglig
2. Et par dager i uken
3. Ca. en gang i uken
4. Et par ganger i måneden
5. Sjeldnere eller aldri

Analyse: Spørsmålet er testet tidligere i testserien. Testingen avdekker at spørsmålet er gjenstand for ulike tolkninger med hensyn til både "forstyrrer" og «kravene på jobben». Hva betyr «kravene på jobben»? Er det det samme som «forventninger fra arbeidsgiver»?

Hvor mye skal til før en kan svare bekreftende på spørsmålet p.t? En svarperson svarer "ca. en gang i uken", sier det er fordi hun mottar jobbmail på mobiltelefonen. Hun åpner dem ikke lenger på kveldstid, men opplever at venner/familie blir oppgitt over at hun ikke har skaffet seg jobbtelefon. Det forstyrrer, selv om hun ikke gjør noe med dem.

Skala er konkretisert ved å endre fra relativ skala «sjelden» etc., til «daglig» etc. Endringen vil trolig gi mer konkret informasjon, samt gjøre det lettere for folk å svare på spørsmålet. Den opprinnelige formuleringen «hjemmeliv og familieliv» ble her testet i forkortet form «privatliv». Det er imidlertid ingen konkrete erfaringer fra testingen som gir indikasjoner på at det er behov for en slik forkorting/endring.

OH63 Hvor lang tid bruker du vanligvis hjemmefra til arbeidsstedet ditt én vei?

1. Inntil en halv time
2. En halv til en time
3. En til en og en halv time
4. En og en halv til to timer
5. Over to timer

Analyse: Spørsmålsformuleringen ble endret fra «boligen din» til «hjemmefra» tidligere i testserien. Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet verken før eller etter endringen.

OH31. Har du gått på skole, studert eller vært lærling i løpet av de siste 4 ukene?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Økonomi

De neste spørsmålene handler om økonomien din.

Fjerne introtekst ettersom overskriften forteller hva det handler om.

SKH7. Hvor fornøyd er du med din økonomiske situasjon?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Spørsmålet er imidlertid testet tidligere. Man fant da at en utbredt vurdering er å ta inntekter, utgifter og gjeld i betraktning. Helhetsbildet, økonomisk frihet, samt «klare seg i det daglige» nevnes (Ref. Levekår 2018).

Man kunne legge til «alt i alt» for å understreke at det er en samlet vurdering man er ute etter? Det er altså ikke husholdningen det er snakk om her, men individet? På neste spørsmål endres objektet til husholdningen?

OH32. Har [du/husholdningen] mulighet til å klare en uforutsett utgift på 15 000 kroner i løpet av en måned, uten å måtte ta opp ekstra lån eller motta hjelp fra andre?

1. Ja
2. Nei
3. Vet ikke

Analyse: Det er grunn til å tro at de yngste svarpersonene ikke har like godt grunnlag for å svare riktig på dette spørsmålet, sammenliknet med voksne i husholdningen. En svarperson sier "Mener du om vi klarer å tjene 15 000 kr på en måned?"

Når han får spørsmålet forklart sier han, "ja, tipper det".

OM7. (Hvis enpersonshusholdning:) Tenk på din samlede inntekt. Dersom du bor sammen med andre, tenk på din husholdnings samlede inntekt. Hvor lett eller vanskelig er det for [deg/dere] 'å få endene til å møtes' med denne inntekten?

1. Svært vanskelig
2. Vanskelig
3. Forholdsvis vanskelig
4. Forholdsvis lett
5. Lett
6. Svært lett

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet har vært uendret gjennom testserien. Hos flere svarpersoner oppstår tolkningsproblemer på dette spørsmålet. Flere oppgir at de ikke er fortrolige med uttrykket "å få endene til å møtes", ev. at de tror andre ikke vil være fortrolig med det. To unge personer med innvandrerbakgrunn vet ikke hva det betyr, to uten innvandrerbakgrunn sier det er individuelt hvor mye som ligger mellom disse endene, og at formuleringen bør revurderes.

Det er videre grunn til å tro at unge svarpersoner kan ha manglende vurderingsgrunnlag når det gjelder å svare på dette for sin husholdning. En 16-åring svarer «lett» og sier «vet ikke helt, men tipper vi klarer å betale noen regninger». Hans forklaring antyder at gjetting ikke er helt usannsynlig, og viser også at han (i likhet med mange) svarer etter beste evne, selv når vurderingsgrunnlaget er svakt. Når det gjelder tilbudte svarkategorier, sier en at svaret er «verken lett eller vanskelig», altså midt på treet og savner kategori for det. Ender med å svare «forholdsvis lett» og forklarer at det er fordi han «ønsker å være litt positiv». Foruten å endre formulering fra idiommet «å få endene til å

møtes», kan spørsmålet optimaliseres ved bedre målgruppetilpasning ev. introdusere «vet ikke» som svaralternativ?

OH34-OH37. Har [du/dere] råd til:

	Ja	Nei
Å betale for en ukes ferie utenfor hjemmet i året?	☐	☐
Å spise kjøtt eller fisk annenhver dag?	☐	☐
Å holde boligen passe varm?	☐	☐
Å bytte ut møbler dersom de er utslitte?	☐	☐

Analyse: En av de yngste svarpersonene hopper over spørsmålsteksten og går rett på svar - han vet dermed ikke hva han svarer på.

Å bytte ut møbler er det eneste av momentene som medfører usikkerhet - noen bytter ut møbler gratis, noen opplyser at de planlegger/sparer til ev bytte av møbler og det er derfor ikke noe problem. En problematiserer type møbel og om man må bytte til nye eller brukte møbler?

Bolig og nærmiljø

Så følger noen spørsmål om boligen din og nærmiljøet ditt.

OH38. Eier eller leier du/noen i husholdningen boligen du/dere bor i?

1. Selveier
2. Borettslag, boligaksjeselskap
3. Leier eller disponerer på annen måte
4. Vet ikke

Analyse: Ingen interessante observasjoner på dette spørsmålet.

SKH15. Hvor fornøyd er du med boligen din?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet. Svarpersoner oppgir at de stort sett vurderer kvalitet og størrelse på bolig. I mindre grad, men også til dels beliggenhet. En vurderer med bakgrunn i hvem andre som bor i boligen. Ettersom han deler bolig med foreldrene sine gir han lavt score.

OH69-OH70 Når [du/dere] oppholder [deg/dere] inne i boligen, har [du/dere] problemer med ...

	Ja	Nei
.. støy fra naboer eller annen støy utefra, f.eks. fra trafikk, industri eller anlegg?	☐	☐
.. støy, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen på grunn av trafikk, industri eller bedrifter?	☐	☐

Analyse: En svarperson sier de opplever sjenerende støy, men svarer likevel nei ettersom han ikke opplever det som et "problem". Mulig at formuleringen gjør det vanskeligere å få folk til å svare ja.

Så følger to spørsmål om stedet du bor på.

SKH14. Hvor fornøyd er du med stedet (strøket/bygda/bydelen) du bor?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Ingen spesielle anmerkninger til dette spørsmålet.

M8 I hvilken grad føler du at du hører til på stedet der du bor?

Ikke tilhørighet overhodet										Sterk grad av tilhørighet
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet er webtilpasset/skalainstruks fjernet. De fleste svarpersonene svarer kjapt og greit på dette spørsmålet. Det er ikke registrert noen spesielle vanskeligheter her. En svarperson trenger likevel noe betenkningstid før svar avgis og begrunner dette med det var litt vanskelig å vurdere fordi han flyttet dit han bor for kort tid siden. En annen svarperson svarer 10 og forklarer at han aldri har bodd noe annet sted.

M9 Alt i alt, hvor trygg føler du deg når du er ute og går i nærmiljøet?

Ikke trygg i det hele tatt										Svært trygg
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Spørsmålet står på minimumslista i anbefalingene og skal måle objektiv livskvalitet. Spørsmålet er webtilpasset og skalainstruks fjernet. De fleste svarpersonene svarer kjapt og greit her. En svarperson svarer 5 og forklarer at hun observert et rovdyr utenfor huset nylig. For øvrig ingen spesielle anmerkninger til dette spørsmålet.

OH71. Finnes det et område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Fjernet instruks om hvor stort området skal være på grunn av webtilpasning. Kan ev vurdere å la «Området skal være minst like stort som en fotballbane», stå som tidligere, men kutte ut regnestykket. Ordet "rekreasjon" ikke like lett for alle å forstå. Person med innvandringsbakgrunn vet ikke hva det betyr. Gjelder trolig flere, også andre unge.

Hvis OH71= 1

OH72. Mener du det er trygt for deg [deg/deg eller noen av dem du bor sammen med] å komme til dette området?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Usikker på hvilken tolkning av «å komme til» som skal ligge til grunn for besvarelsen? Viser «å komme til» til å komme seg dit altså transportetappen for å komme seg dit, eller å komme frem/være i dette området? Imidlertid ingen interessante observasjoner fra testingen. Endret fra utrygt til trygt – ingen flere misforståelser registrert etter dette.

OH73. Finnes det et turterreng innen 500 meter fra boligen?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Forenklet formulering fra nærturterreng til turterreng, samt fjernet beregning av størrelsen på området. Ingen observasjoner som tyder på at noen finner dette spørsmålet vanskelig.

OH39. Har [du/dere] problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i boområdet?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Ingen spesielle anmerkninger til dette spørsmålet.

OH40: Har du den siste tiden vært urolig for å bli utsatt for vold eller trusler når du går ute alene der du bor?

Ikke urolig i det hele tatt										Svært urolig
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: «Den siste tiden» er lite spesifikk, kan konkretiseres? Endret fra 3p skala til 11p – denne er kjent for svarpersonene fra tidligere i skjemaet.

Styresett, medvirkning og rettigheter

Nå går vi over til spørsmål om din opplevelse av ulike samfunnsmessige forhold.

OH41. I hvilken grad vil du si at det politiske systemet i Norge gir folk som deg innflytelse på det myndighetene gjør?

Ikke i det hele tatt										I svært stor grad
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Mange svarpersoner må tenke seg om ekstra før de kan svare på spørsmålet, noen leser sågar spørsmålet flere ganger. Usikkerheten/nølingen gjelder uavhengig av alder og gruppe. De fleste eksemplifiserer hvilke refleksjoner man gjorde seg før svarangivelse med at man kan stemme ved valg, flere nevner også at man kan påvirke gjennom engasjement. Flere sier at det at man lever under norske demokratiske forhold påvirker i positiv retning. Enkelte svarpersoner påpeker at muligheten for innflytelse er større lokalt enn nasjonalt. Observasjoner fra testingen tyder på at svarpersonene tolker spørsmålet som omhandlende nasjonale, ikke lokale, forhold?

Når det gjelder «folk som deg», blir dette sjelden problematisert i testene. En sier han tolker det som «middelaldrende menn, som ikke er politisk aktive», to unge innvandrere sier de tolker «folk som deg» som «folk som har flytta hit, med bakgrunn fra andre steder» og «utlendinger/minoriteter».

OH45-OH48: Hvor trygg eller utrygg er du på at det offentlige gir deg den hjelpen du trenger ...?

	Svært utrygg										Svært trygg
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ved sykdom eller skade ved uførhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hvis alder<70: ved alderdom	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
(Hvis sysselsatt, OH77=1 eller OH78=1): ved arbeidsledighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: En svarperson med innvandringsbakgrunn tolker spørsmålet som et spørsmål om hvor langt unna tjenesten ligger - for eksempel at det er NAV-kontor i kommunen, derfor føler han seg trygg etc.

OH44. Har du i løpet av de siste 12 månedene opplevd å bli diskriminert eller forskjellsbehandlet?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Tre svarpersoner svarer ja, alle unge menn. En av dem er adoptert og trekker frem diskriminering i jobbsøkersituasjon som spesielt relevant for han. En av dem har innvandringsbakgrunn og trekker frem sjargong i kompisgjengen – de kan kalle hverandre «jævla asiat», uten at det nødvendigvis er diskriminering – noen ganger er det, noen ganger ikke. En ung kvinne svarer nei, men sier at hun kan føle seg forskjellsbehandlet på jobb av og til ettersom guttene får holde på med maskiner, mens jentene må luke. Hun har tro på at hun kunne byttet hvis hun absolutt ville, derfor svarer hun «nei» - dessuten er guttene dårlige på å luke, sier hun.

To svarpersoner, begge med minoritetsbakgrunn, opplyser at de mener det er naturlig å behandle folk forskjellig, og at det dermed er vanskelig å avgrense. Man kan ikke utelukke at ordene «diskriminert» og «forskjellsbehandlet» oppfattes som verdiladede og at enkelte personer eller grupper vil være tilbakeholdne med å erkjenne at de har opplevd dette. Tidligere i testserien ble det erfart at «diskriminering» oppfattes som strengere enn «forskjellsbehandling». Personer med innvandringsbakgrunn svarer kontant «nei», det samme gjør de fleste andre.

Hvis OH44.2

OH44b. Opplevde du at det var på grunn av ...?
(flere svar er mulig).

	Ja	Nei
1. alder	☐	☐
2. kjønn	☐	☐
3. helseproblemer, sykdom, skade	☐	☐
4. funksjonshemming	☐	☐
5. etnisk bakgrunn	☐	☐
6. hudfarge	☐	☐
7. religion/livssyn	☐	☐
8. seksuell identitet	☐	☐
9. usikker grunn	☐	☐
10. andre grunner	☐	☐

Analyse: Samtlige som svarer «ja» på spørsmål om de har opplevd diskriminering eller forskjellsbehandling oppgir flere årsaker i tillegg til både «usikker grunn» og «andre grunner». Alle svarer etnisitet, hudfarge, usikker grunn og andre grunner, i tillegg til flere andre årsaker. «Andre årsaker» rommer for eksempel politiske holdninger, som en oppgir at han ikke kan ytre. Kan det være en forbedring å spørre om viktigste årsak, og dernest andre årsaker?

Hverdag og fritid

Nå kommer noen spørsmål om hverdag og fritid.

Kutt ut introduksjonsteksten, samme informasjon fremgår av kapitteloverskriften.

SKH16. Hvor fornøyd er du med tiden du har til rådighet til å gjøre ting du liker?

Ikke fornøyd i det hele tatt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Tidligere i testserien var erfaringen at alle antok at det var fritiden utenfor jobben det siktes til, men flere brukte litt tid til å vurdere spørsmålet. Kan dette spesifiseres bedre? For personer med delt omsorg for barn kan det utfordrende å svare på spørsmålet fordi grad av fornøydhet avhenger av om barna

er der eller ikke. Spørsmålet er også testet tidligere, det ble da klart at tolkningen av «tiden du har til rådighet» kan variere mellom tiden etter barna har lagt seg og tiden etter arbeid.

OH64 Hvor ofte hender det at du har så mye å gjøre på hverdagene at du har vanskelig for å rekke alt som må gjøres?

1. Meget ofte eller alltid
2. Nokså ofte
3. Av og til
4. Nokså sjelden
5. Meget sjelden eller aldri

Analyse: Spørsmålet er generelt på flere måter. For det første er «hender det» en uspesifisert tidsreferanse – hvilken periode skal man helt konkret legge til grunn for sin vurdering? For det andre er det uklart hvordan folk tolker «hverdagene». Vil begrepsforståelsen være avhengig av tilknytningen til arbeidslivet? Er det dager hvor man er på jobb? Alle dagene mandag til fredag? Mandag til torsdag? For det tredje er skalaen relativ og eksponert for subjektiv tolkning. Vurder om dette er hensiktsmessig skala – erfaringen fra andre spørsmål med lik skala er at det er veldig individuelt hva man legger i for eksempel «sjelden» og «ofte». Spørsmålet kan gjøres mer konkret på flere måter, for eksempel ved å konkretisere en referanseperiode eller å endre skalaen til kategorier som med større sannsynlighet blir forstått på samme måte av flere, ev konkretisere «hverdager»?

OH65-OH68. Omtrent hvor ofte gjør du det følgende i fritiden?

	Daglig	Hver uke, men ikke daglig	Hver måned, men ikke hver uke	Noen ganger i året	Sjeldnere	Aldri
Trener eller mosjonerer slik at du blir andpusten og/eller svett	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Går på kino, teater, konserter og/eller kunstutstillinger	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltar i aktiviteter i en klubb, forening eller organisasjon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltar i gudstjeneste eller andre religiøse møter. Regn ikke med spesielle anledninger som bryllup, dåp eller lignende	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Noen få svarpersoner sliter med å forstå ordet "mosjonere". Flere svarpersoner misforstår siste spørsmål om gudstjenester og tolker bryllup, dåp etc. som eksempler i stedet for unntak. Man kan tenke seg til flere årsaker til denne misforståelsen. Spørsmålene har mye tekst noe som kan bidra til at svarpersoner unnlater å lese alt som står og heller lar blikket søke etter svaroppgaven. At spørsmålet kommer langt ut i skjemaet og svarpersonene begynner å bli lei og ønsker å gjøre seg raskt ferdig, kan være en annen tenkelig forklaring. Ellers bør aktivitetene nevnt vurderes med tanke på oppdatering til dagens relevante aktiviteter?

OH51. Har du i løpet av de siste 12 måneder utført noe frivillig arbeid for en organisasjon, klubb eller forening?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Opprinnelig hadde dette spørsmålet en lang forklaring av hva som skulle regnes med og ikke. Dette tok imidlertid for mye tid å lese og forholde seg til i tidligere tester, teksten ble derfor fjernet. En svarperson sier han er usikker på om dugnadssalg av toalettruller skal regnes med? Svarer nei. Det kan ikke konkluderes med om han ville blitt hjulpet av den tidligere instruksjonen eller ikke. Slike instruksjoner

leses sjelden av svarpersonene uansett, det er derfor lite trolig at denne ville hjulpet selv om den ikke var fjernet.

Hvis OH51 = 1

OH52a. Hvor mange timer vil du si at du brukte på frivillig arbeid siste 12 måneder? Du kan oppgi svaret per uke, per måned eller per år.

1. timer per uke
2. timer per måned
3. timer per år

Analyse: Flere svarpersoner nøler og må tenke seg om før de kan avgi et rimelig svar på dette spørsmålet. Uregelmessigheten i det frivillige arbeidet gjør at en beregning er nødvendig for å svare korrekt. Det kan vurderes å bytte ut teksten «du kan oppgi svaret (...)» ettersom dette går frem av svarkategoriene selv, med «ditt beste anslag er godt nok» eller noe i den retning?

OH83. Vil du si at du tilhører en bestemt religion eller trosretning?

1. Ja
2. Nei

Analyse: Det er flere måter å tolke spørsmålet på noe som blir tydelige i flere av intervjuene. Noen svarer «nei» med begrunnelsen at de ikke er praktiserende, selv om de står som medlem av statskirken. Andre bruker nettopp medlemskap i statskirken som begrunnelse for "ja". En spesifisering av spørsmålet bør vurderes med hensyn til om det er folks følelse av tilhørighet man ønsker informasjon om, eller om man er medlem i et trossamfunn.

Hvis OH83= 1

OH84. Hvilken religion eller trosretning er det?

1. Den norske kirke
2. Katolsk kirke
3. Ortodoks kirke (gresk, russisk, andre)
4. Andre protestantiske trossamfunn (f.eks. frikirker, anglikansk kirke, pinsevenner og andre)
5. Andre kristne trossamfunn (f.eks. Jehovas Vitner, mormoner)
6. Det Mosaiske trossamfunn (jødisk)
7. Islam (muslimsk)
8. Østlige religioner (f.eks. buddhisme, hinduisme, sikh, shintoisme, taoisme, konfutsianisme)
9. Andre trosretninger

Analyse: Testingen avdekket ingen problemer med dette spørsmålet.

Og til slutt:

SM1: Alt i alt, hvor fornøyd er du med livet ditt for tiden?

Ikke fornøyd i det hele tatt										Svært fornøyd
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Analyse: Ikke alle oppdaget av SM1 ble stilt om igjen til slutt. Likevel var det interessant å ha den med fordi nærmere halvparten gikk et hakk opp på skalaen når den kom om igjen til slutt. Når de ble spurt om dette, var det kun et mindretall som la merke til at spørsmålet ble gjentatt. Når moderator retrospektivt ba dem om å forklare hvordan de hadde tenkt. Rasjonaliserte de fort med at skjemaet hadde

hjulpet dem å reflektere over ulike sider av livet, og at de i grunnen ikke hadde det så verst.

A.2 Oppsummert spørsmålsanalyse

Se kapittel 5d.

A.3 Forslag til videre utvikling

Den planlagte testserien som denne rapporten er et resultat av, har hatt som målsetting å teste anbefalte spørsmål til en mulig ny nasjonal undersøkelse om livskvalitet. Ingen av de identifiserte metodene for spørsmåltesting- og evaluering er spesielt godt egnet til å identifisere eller undersøke om det er sider av livskvalitet som ikke er dekket av anbefalingene. På denne bakgrunnen anbefales det å diskutere med bestemte målgrupper, for eksempel personer med innvandringsbakgrunn, elever/studenter og pensjonister, hvilke temaer som opptar dem med tanke på opplevd livskvalitet. Trolig er ikke alle målgrupper opptatt av det samme. En god metode for å finne ut mer om dette kan være fokusgrupper. Gjennomføring av fokusgrupper med bestemte målgrupper vil kunne gi informasjon som kan bidra til å tilpasse undersøkelsen til en bredere målgruppe en dagens anbefalte spørsmål tilsier.

Vurdere sosiale medier - det er grunn til å tro at bruk av sosiale medier påvirker livskvalitet - kanskje særlig for unge? Det er mange interessante problemstillinger knyttet til sosiale medier og pussig å etablere en ny undersøkelse om livskvalitet i 2018 og ikke nevne sosiale medier med ett ord?

En pilot som gir kvantitativ informasjon vil være et naturlig neste steg. Da får man også sjekket ut hvordan alle delene av datafangstapparatet fungerer sammen.

En svakhet ved den gjennomførte testserien er at den ikke har vært tilpasset testing av skjemaet på mobiltelefon. Mange svarpersoner vil troligvis ønske å besvare på sine smarttelefoner og hvordan skjemaet fungerer i langt mindre format enn på en ordinær pc-skjerm bør undersøkes før undersøkelsen kan settes i drift. Brukervennlighetstesting av skjemaet på mobiltelefon vil gi informasjon om hvordan den tekniske løsningen fungerer, inkludert for eksempel hvordan 11p skalaer og scrolling fungerer.

I sammenliknende undersøkelser, som her, gjentas som oftest spørsmålene ordrett for å muliggjøre sammenlikning over tid. Spørsmålene kan imidlertid tilpasses endret kontekst eller behov uten å ødelegge muligheten for sammenlikning. Ordrett videreføring av surveyspørsmål er ingen garanti for at instrumentet er sammenliknbart over tid. Målsetting om funksjonell sammenliknbarhet er viktigere enn språklig sammenliknbarhet når hensynet til sammenliknbarhet skal ivaretas. Vurderinger av ev tilpasning av enkeltspørsmål er et naturlig neste steg, i det hensynet til god datakvalitet må balanseres mot hensynet til sammenliknbarhet.

Utnyttet mulighetene for tilpasset skjema gir webskjema mange muligheter.

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 2633 St. Hanshaugen
NO-0131 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9795-3 (elektronisk)

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway